

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

SKYDDAD ELLER EXKLUDERAD?

Tillvaron med skyddade personuppgifter

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin 6, VT 22

Författare: Sadhvi Schöier och Paulina Ringqvist

Handledare: Therése Wissö

Antal ord: 19 018

Abstract

Titel: Skyddad eller exkluderad? Tillvaron med skyddade personuppgifter

Författare: Sadhvi Schöier och Paulina Ringqvist

Syftet med studien var att undersöka hur tillvaron för personer som lever med skyddade personuppgifter kan se ut och vilka svårigheter de kan stöta på i vardagen vid kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället. Vi använde oss av en enkätstudie med både öppna och slutna frågor som vi nådde ut med på Instagramkontot *@gomda.kvinnor*. Vi genomförde även en intervju med en kvinna som hörde av sig till oss. Respondenterna utgjordes av 29 kvinnor och en person med ospecificerad könsidentitet. Åldersspannet var 17-52 år. Resultaten analyserades med hjälp av begreppen *social- och digital exkludering*, *stress* och *stressorer*. Studien visade att det kan uppstå svårigheter vid flera moment i vardagen när du lever med skyddade personuppgifter. Vi kom fram till att livet med skyddade personuppgifter kan innebära en exkludering från vissa delar av samhället. Det framkom även en rädsla att få sina personuppgifter röjda och därmed bli hittad vid kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället. Våra resultat liknar de resultat som framkom i en studie som gjordes för 13 år sedan, det går alltså att konstatera att det finns mycket kvar att göra för att tillvaron på ett praktiskt plan ska fungera för de som lever med skyddade personuppgifter.

Nyckelord: skyddade personuppgifter, social exkludering, digital exkludering, stress, gömda kvinnor.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
Förord	5
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Problemformulering och relevans för socialt arbete	8
1.3 Syfte och frågeställningar	9
2. Begreppsbeskrivning	10
2.1 Sekretessmarkering	10
2.2 Skyddad folkbokföring (från och med 2019)	10
2.3 Fingerade personuppgifter	11
2.4 Funktioner i samhället	12
3. Tidigare publikationer	13
3.1 Ökad trygghet för hotade och förföljda personer (SOU 2015:69)	14
3.2 Jämställdhetsmyndighetens delrapport (2022:10)	16
3.3 Risker i vardagen	18
3.4 Svårigheter i vardagen	20
3.5 Kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället	21
4. Teoretiska ramverk och begrepp	24
4.1 Social exkludering	24
4.2 Digital exkludering	25
4.3 Helsepers modell om digital- och social exkludering	26
4.3.1 Offline-fältet	27
4.3.2 Det digitala fältet	28
4.3.3 Medlare	28
4.4 Stress	29
4.4.1 Psykologiska stressorer	29

4.4.2	Emotionella stressorer	30
4.4.3	Kognitiva stressorer	30
4.4.4	Sociala stressorer	30
5.	Metod och metodologiska överväganden	31
5.1	Val av metod vid datainsamling	31
5.2	Urvalsprocess	32
5.3	Genomförande	33
5.3.1	Enkätstudien	33
5.3.2	Intervjun	35
5.4	Bearbetning av empirin och analysmetod	35
5.4.1	Enkätstudien	35
5.4.2	Intervjun	36
5.5	Studiens validitet, reliabilitet och tillförlitlighet	36
5.5.1	Validitet	36
5.5.2	Reliabilitet	37
5.5.3	Intervjuns tillförlitlighet	38
5.6	Forskningsetiska överväganden	38
5.7	Arbetsfördelning	41
6.	Resultat och analys	42
6.1	Rädsla	44
6.1.1	Rädsla vid kontakt med myndigheter	46
6.1.2	Rädsla vid kontakt med andra funktioner i samhället	47
6.2	Exkludering	49
6.2.1	Exkludering från digitala tjänster	50
6.2.2	Exkludering från tjänster offline	53
6.2.3	Exkludering till följd av brist på kunskap, förståelse och rutiner hos myndigheter och andra funktioner i samhället	57
6.3	Tid och energi	59
6.4	Positiva erfarenheter av bemötande	61
6.5	Sociala kontakter	62

7. Slutsatser och diskussion	64
7.1 Sammanfattning av resultat	64
7.2 Återkoppling till frågeställningarna	64
7.3 Reflektioner kring studiens genomförande	65
7.4 Förslag på vidare forskning	66
Referenslista	68
Bilagor	71
1. Informationsbrev för enkät	71
2. Enkät	73
3. Informationsbrev för intervju	84
4. Intervjuguide	86

Förord

Stort tack till alla som tog sig tid att svara på enkäten och stort tack till Instagramkontot *@gomda.kvinnor* som lät oss sprida enkäten genom dem. Vi vill också tacka den kvinna som hörde av sig till oss och ville ställa upp på en intervju. Ni alla har bidragit till vår förståelse för hur livet med skyddade personuppgifter ser ut och det är något som vi verkligen ska ta med oss ut i vårt arbetsliv! Vi vill också tacka vår fantastiska handledare, Therése Wissö, som snabbt och konstruktivt har läst, hjälpt oss och svarat på alla våra frågor, så vi under denna korta period har lyckats sammanställa denna uppsats. Sist men inte minst vill vi tacka våra respektive sambos som har stöttat oss trots vårt dåliga humör vissa dagar... och juste, katten Simon är inte att glömma, som de dagar vi inkräktat på hans mark har övervakat oss och sett till att vi skött vårt arbete väl.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

“Är det någon som har skyddad identitet här? Det är i så fall din tur.”

Det här är ett citat från en debattartikel i tidskriften Dagens medicin (2021). Citatet beskriver en situation där en kvinna med skyddade personuppgifter behövt uppsöka akuten på grund av skador efter en misshandel. När kvinnan ankommer till receptionen och berättar att hon har skyddade personuppgifter frågar receptionisten vilket namn som ska ropas i väntrummet när det är hennes tur, hon svarar Anna. Trots det så blir hon inte uppropad som Anna, utan med ovan citerade ord. Kvinnan väljer att inte ge sig tillkänna och lämnar akuten efter fem timmar utan hjälp. Debattartikeln från 2021 visar den okunskap och oförståelse som många med skyddade personuppgifter möter i sin vardag.

Varje år dör flertalet kvinnor till följd av mäns våld i Sverige. Under de senaste 20 åren har fler än 300 kvinnor dödats av en man som de hade eller hade haft en relation med (Jämställdhetsmyndigheten 2022a). År 2020 inkom 23 200 anmälningar om misshandel mot kvinnor där våldsutövaren varit bekant med offret (Brottsförebyggande rådet 2020). Dock uppskattas att 80% av mäns våld mot kvinnor i nära relationer aldrig anmäls (Unizon u.å.).

När en kvinna bryter sig loss från ett våldsamt förhållande är risken som störst för dödligt våld (Bruno 2018, s. 351), våldet fortsätter alltså trots att relationen är avslutad. Det gör att många kvinnor behöver ansöka om skyddade personuppgifter för att skyddas från sin förövare. Den 1 januari 2022 var det 25 797 personer i Sverige som hade skyddade personuppgifter via Skatteverket, vilket innebär sekretessmarkering och/eller skyddad folkbokföring. Av dem var 10 072 kvinnor över 18 år och 10 458 var barn (Skatteverket 2022a), cirka 80% av alla som lever med dessa skyddade personuppgifter är alltså kvinnor eller barn. Den tredje formen av skyddade personuppgifter som beviljas av Polismyndigheten heter fingerade personuppgifter. År 2015 var det cirka 160 personer som levde med fingerade personuppgifter (Regeringen 2015 s. 153), nyare uppgifter är sekretessbelagda. De olika formerna av skyddade personuppgifter definieras i

kapitel 2. Av alla dessa kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter finns dock ingen statistik som visar hur många av dem som gör det till följd av våld från män, men att döma av den våldsstatistik som presenteras ovan är sannolikheten stor att majoriteten består av just dessa.

Men vad innebär det egentligen att leva med skyddade personuppgifter? Det finns begränsat med forskning på området och därmed är kunskapsläget om hur det är att leva med skyddade personuppgifter lågt. I en av de publikationer vi hittat på området framgår exempelvis att det kan vara problematiskt att hitta bostad, arbete och ta lån (Hindberg 2009), liknande svårigheter framställs även i Weinehall et al. (2007). Både Hindberg (2009) och Weinehall et al. (2007) påvisar att det finns en rädsla för att få sin identitet röjd vid kontakt med viktiga funktioner i samhället som exempelvis vården och banken, då brist på kunskap, riktlinjer och rutiner förekommer. De här publikationerna är publicerade för mer än ett decennium sedan och därmed skulle det vara rimligt att anta att situationen för dessa personer har förändrats. På Instagramkontot *@gomda.kvinnor* som drivs av den underjordiska rörelsen Gömda kvinnor vittnas dock om något annat. Här läggs dagligen berättelser upp från personer som lever med skydd om hur deras liv ser ut och vilka svårigheter de upplever. Mycket liknar det som framgår i de publikationer som nämns ovan. De upplever att de inte blir lyssnade på och att det inte finns någon som tar deras situation på allvar (Aftonbladet 2020).

1.2 Problemformulering och relevans för socialt arbete

Av det som framkommer på Instagramkontot *@gomda.kvinnor* kan det konstateras att det behövs mer kunskap om livet med skyddade personuppgifter, det framkommer också i regeringens åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor som presenterades i juni 2021. Punkt 40 i åtgärds paket lyder: "Jämställdhetsmyndigheten ska genomföra kunskapshöjande insatser gällande våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter, med fokus på kvinnor och barn, för att öka kännedomen om gällande lagstiftning samt belysa livssituationen för dem som lever med skyddade personuppgifter. Insatserna ska rikta sig både till yrkesverksamma och direkt till de utsatta." (Regeringskansliet 2021). Den 31 mars 2022 publicerade Jämställdhetsmyndigheten till följd av

punkt 40 i regeringens åtgärds paket en delrapport om hur arbetet har gått (Jämställdhetsmyndigheten 2022b). Bland annat så presenterades resultat från en intervjustudie som gjorts med 86 kvinnor med skyddade personuppgifter (se 3.2.). När arbetet med denna uppsats inleddes i mitten av februari 2022 visste vi inte att Jämställdhetsmyndigheten skulle släppa en delrapport med tillhörande studieresultat om livet med skyddade personuppgifter. Då vi innan delrapporten publicerades konstaterat att det fanns tämligen få studier på området och att dessa var runt 15 år gamla ville vi bidra med kunskap om hur livet med skyddade personuppgifter ser ut idag.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka hur kvinnor (och icke-män) som lever med skyddade personuppgifter upplever myndighetskontakter och kontakt med andra funktioner i samhället, samt bemötandet från dessa och hur livet med skyddade personuppgifter påverkar deras tillvaro. Syftet var också att bidra till ökad kunskap om livet med skyddade personuppgifter.

Frågeställningarna blev därmed:

- Hur beskrivs livet med skyddade personuppgifter?
- Vilka konsekvenser kan kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället ha för kvinnor (och icke-män) med skyddade personuppgifter?
- Riskeras exkludering från delar av samhället, i så fall i vilka sammanhang och hur?

2. Begreppsbeskrivning

2.1 Sekretessmarkering

Sekretessmarkering är den lägsta graden av skyddade personuppgifter och det är Skatteverket som prövar ansökningarna för åtgärden. Det är en administrativ åtgärd som fungerar som en varningssignal för myndigheter om att en extra noggrann skadeprövning enligt 22 kap. 1§ Offentlighet- och sekretesslagen (SFS 2009:400) (OSL) ska göras innan uppgifterna lämnas ut (Skatteverket 2019). När myndigheter hör av sig till Skatteverket för att begära ut personuppgifter får de alltså även de sekretessmarkerade uppgifterna, men det medföljer en påminnelse (en sekretessmarkering) om att det kan finnas en påtaglig risk för att någon "lider men" om den specifika personens uppgifter lämnas ut (22 kap. 1§ OSL; Regeringen 2015, s. 241). Inga personuppgifter med sekretessmarkering skickas dock till privata företag och organisationer (Regeringen 2015, s. 21).

Det framgår inte i sekretessmarkeringen vilken eller vilka uppgifter som kan vara skyddsvärda och varför personen har sekretessmarkering (Regeringen 2015, s. 243). Vid bedömning kan den myndighet som vid tillfället hanterar personuppgifterna komma fram till att vissa av de efterfrågade uppgifterna kan lämnas ut, beroende på vem som efterfrågar uppgifterna och hur de ska användas (Skatteverket 2019).

Sekretessen omfattar inte namn och personnummer eftersom dessa uppgifter inte anses kunna kopplas till den plats som personen befinner sig på. Om personen har behov av skydd för namn och personnummer bör en högre sekretessgrad än sekretessmarkering användas (Regeringen 2015, s. 248f). Dock är det inte ovanligt att personer med sekretessmarkering byter namn för att minska risken att bli uppsökt, i dessa fall kan även namnet vara skyddsvärt (ibid. s. 262).

2.2 Skyddad folkbokföring (från och med 2019)

Åtgärden skyddad folkbokföring har funnits sedan 2019. Fram till 2019 fanns skyddsåtgärden *kvarskrivning* som motsvarar dagens skyddade folkbokföring.

Kvarskrivning gavs tre år i taget och gjorde det endast möjligt att stå skriven i den kommun som personen flyttat från (Regeringen 2015, s. 186f). Att var tredje år behöva ansöka om nytt skydd upplevde många som stressigt och det var svårt att bevisa om skyddet hade fungerat eller om hotbilden hade upphört (ibid. s. 86). Kvarskrivning var inte en garanti för att inte bli röjd, eftersom andra uppgifter än folkbokföringsadress kunde leda till en person, såsom uppgifter om anhöriga eller en udda arbetsplats, till exempel på en myndighet (ibid. s. 185).

Skyddad folkbokföring ges enligt 16§ Folkbokföringslagen (1991:481) när hotbilden är stark och det inte räcker med sekretessmarkering. Om ett utlämnande av uppgifter som omfattas av åtgärden ska göras måste det vara helt klart att det inte leder till någon risk för den skyddade personen (Skatteverket 2019). Skyddad folkbokföring prövas av Skatteverket och innebär att du får vara folkbokförd i en annan kommun än där du bor. Det kan vara en kommun som personen tidigare bott i eller en kommun som personen inte har någon anknytning till alls. De gamla adressuppgifterna tas bort och den nya adressen registreras inte i folkbokföringen och kan därför inte hittas av någon. Det registreras dock en adress till Skatteverket dit personen får sin post (ibid.). Skyddad folkbokföring ges som huvudregel på obestämd tid, men kan som undantag ges under en begränsad tid (Skatteverket 2022b).

2.3 Fingerade personuppgifter

En ansökan om fingerade personuppgifter prövas av Polismyndigheten. Fingerade personuppgifter är den högsta graden av skydd inom ramen för skyddade personuppgifter och innebär att du får nya identitetsuppgifter som namn och personnummer (Polisen 2019). Eftersom det är en väldigt ingripande åtgärd så är det ett litet antal personer som har fingerade personuppgifter. Om du får fingerade personuppgifter tas din gamla identitet bort ur folkbokföringsregistret (ibid.). För att skyddsåtgärden ska vara effektiv måste personen påbörja ett helt nytt liv vilket kan påverka livskvaliteten. Skyddet används enbart i undantagsfall, som en sista utväg när alla andra åtgärder är otillräckliga (ibid.).

För att få fingerade personuppgifter är det tre grundläggande krav som måste vara uppfyllda: Personen ska riskera att bli utsatt för allvarlig brottslighet, skyddad

folkbokföring eller annan skyddsåtgärd kan inte ge ett tillräckligt starkt skydd, samt att de fingerade personuppgifterna ska kunna förväntas ge den tänkta skyddseffekten (Regeringen 2015, s. 164).

2.4 Funktioner i samhället

Med *funktioner i samhället* menar vi de verksamheter, forum, tjänster och företag som inte räknas till myndighetsbegreppet. Det kan exempelvis vara hyresvärdar, arbetsgivare och sociala medieplattformar.

3. Tidigare publikationer

För att få en överblick av vad som tidigare skrivits om skyddade personuppgifter började vi söka i databaserna Swepub, ProQuest Social Sciences, Scopus, Göteborgs universitetsbiblioteks supersök och Google Scholar. Vi började med att använda oss av svenska sökord som "skyddad identitet", "skyddade personuppgifter" och "skyddad folkbokföring" eftersom det var den svenska kontexten vi var intresserade av i första hand, på så vis hittade vi två relevanta publikationer. Vi valde sedan att se efter i referenslistorna på de publikationer vi funnit, samt att genom citationssökning på Scopus och Google Scholar söka efter artiklar som hänvisat till dessa, på så vis hittade vi ytterligare två publikationer.

Till följd av att sökningarna endast gav några få träffar valde vi att se om det fanns artiklar på engelska som kunde appliceras på en svensk kontext. Vi sökte då på "protected identity", "assumed identity", "secret identity", "confidential identity" och "protected personal data". Även sökningar på engelska gav ett begränsat antal träffar, men en amerikansk publikation (Driskell 2009) hittades där begrepp som liknar de svenska skyddsåtgärderna beskrivs och används. Det finns alltså liknande insatser för personer som behöver skydd även utanför Sverige, men vi har valt att endast presentera de publikationer som fokuserar på den svenska kontexten nedan.

Förutom att välja bort publikationer som ingår i en internationell kontext har vi också valt att välja bort publikationer som undersökt erfarenheter av skyddade personuppgifter hos personer som har lämnat en kriminell miljö. Vi har valt att inte fördjupa oss i de här fallen av skyddade personuppgifter eftersom vårt intresse i första hand ligger i kvinnor (och icke män) som utsatts av mäns våld och till följd av detta har skyddade personuppgifter. Dock är det bra att ha i åtanke att det kan finnas flera anledningar till att ansöka om skyddade personuppgifter.

Den enda *vetenskapliga studien* som gjorts i Sverige om skyddade personuppgifter i samband med att ha lämnat en våldsamt relation är från 2007 och heter *G(l)ömda - en studie om kvinnor och barn med skyddade personuppgifter*. Studien är gjord av Katarina Weinehall, Marie-Louise Jonsson, Mona Eliasson och Mona Olausson. Den har också publicerats i en kortare version på engelska (Weinehall

och Jonsson 2009) i *International Journal of Social Welfare*. Eftersom versionen på svenska är mer omfattande kommer vi nedan att referera till den.

Att Weinehall et al. (2007) är en central kunskapskälla inom området bekräftas av att den refereras flitigt till i annan litteratur. Ett exempel är *Barn och ungdomar som lever med skyddade personuppgifter* från 2009 som är en kunskapssammanställning som finansierades av Stiftelsen Allmänna Barnhuset och är skriven av Barbro Hindberg, med inslag av Mona Eliasson, Katarina Weinehall och Åsa Landberg. En annan publikation som hänvisar till Weinehall et al. (2007) är *Oskyddad*, en rapport sammanställd av Barnombudsmannen (2012). Även i *SOU 2015:69, Ökad trygghet för hotade och förföljda personer* (Regeringen 2015) och i Jämställdhetsmyndighetens delrapport (2022b) hänvisas till Weinehall et al. (2007). Innehållet i ovan nämnda publikationer presenteras närmare i följande avsnitt.

SOU 2015:69 (Regeringen 2015) och Jämställdhetsmyndighetens (2022b) delrapport presenteras nedan i varsitt separat avsnitt medan de andra publikationerna presenteras under de tematiserade avsnitten "Risker i vardagen", "Svårigheter i vardagen" och "Kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället". Anledningen till uppdelningen är att SOU 2015:69 har fokus på andra ämnen än de övriga publikationerna, medan delrapporten (2022b) återfinns i ett eget kapitel för att den publicerades sent i skrivprocessen och det därmed inte fanns tid att passa in den under de övriga rubrikerna.

3.1 Ökad trygghet för hotade och förföljda personer (SOU 2015:69)

SOU 2015:69 är ett resultat av den trygghetsutredning som regeringen beslutade att genomföra för att öka tryggheten för personer som lever under hot eller är förföljda. Utredningen bedrevs av sakkunniga och experter på området och uppdraget bestod i att ta fram förslag till åtgärder. Möten med myndigheter som Försäkringskassan, Skatteverket och Polismyndigheten har varit en del av utredningen och så även ett möte med en kvinnojour från Riksorganisationen för kvinnojouren och tjejjourer i Sverige (Regeringen 2015, s. 86).

Regeringen (2015) utreder bland annat om bestämmelser om fingerade personuppgifter ska förändras så att det blir lättare att tillämpa åtgärden. Beslutet landade i att bestämmelser om fingerade personuppgifter inte ska förändras för att öka tillämpningsområdet eftersom det är en så ingripande åtgärd som kan leda till stora livsförändringar. Istället föreslår utredningen att stärka kvarskrivning som åtgärd, på så vis skulle efterfrågan på åtgärden fingerade personuppgifter kunna minska (ibid. s. 21f).

För att förtydliga vad som menas med att fingerade personuppgifter är en ingripande åtgärd förklaras att det inte bara innebär att få ett nytt namn och personnummer, utan att det många gånger kan krävas en flytt, ett nytt arbete och att personen bryter kontakten med vänner och kollegor för att åtgärden ska ge önskad effekt (Regeringen 2015, s. 141). Det kan även uppstå problem med att verifiera tidigare arbetslivserfarenhet eller utbildning eftersom det framgår ett annat namn på intygen än det personen använder, vilket gör att de gamla personuppgifterna kan kopplas ihop med de nya. Liknande problem beskrivs kunna uppstå med både innehavandet och införskaffandet av körkort, och vid kontakt med sjukvård finns inte journaler från tidigare besök tillgängliga (ibid. s. 144).

Problem med åtgärden kvarskrivning diskuteras av Regeringen (2015). Kvarskrivning ansågs inte vara en garanti för att inte bli hittad, eftersom andra uppgifter än folkbokföringsadress kan leda till en person. Bland annat en udda arbetsplats (t.ex. på en myndighet) eller uppgifter om anhöriga. Ett annat problem med kvarskrivning som åtgärd beskrivs vara att många inte tog del av sina rättigheter och viss service till följd av rädslan för att bli röjd. Många rättigheter (t.ex. att rösta i kommunalval) förutsätter dessutom att en person är folkbokförd där den bor, vilket beskrivs som problematiskt, även om det fanns regler om så att kvarskrivna skulle ha samma rättigheter som de som var folkbokförda i kommunen (ibid. s. 185). Det fanns också en underliggande stress för personer med kvarskrivning eftersom åtgärden endast gavs tre år i taget och därefter behövde ansökas om på nytt (ibid. s. 186).

Utredningen föreslår att skyddsåtgärden kvarskrivning ska ersättas med skyddad folkbokföring. Det föreslås att åtgärden ska ges på samma grunder som

kvarskrivning, men att folkbokföringen ska kunna göras på en annan ort än den gamla folkbokföringsorten, om det bedöms öka skyddseffekten (Regeringen 2015, s. 199f). Utredningen förordar också att skyddad folkbokföring ska kunna användas utan att personen flyttar, om den nuvarande bostadsadressen bedöms vara säker (ibid. s. 201), vilket skulle göra skyddsåtgärden mer flexibel än tidigare. Regeringen (ibid. s. 202f; 223) lade även fram förslaget att skyddsåtgärden skulle kunna ges på obestämd tid och upphävas om den enskilde anmäler att den inte längre har behov av skyddet. Det föreslås också att skyddad folkbokföring ska gå att kombinera med kontaktförbud (ibid. s. 313).

3.2 Jämställdhetsmyndighetens delrapport (2022:10)

Som nämndes i inledningen presenterade Regeringen i juni 2021 ett åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, där Jämställdhetsmyndigheten bland annat fick i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter till följd av våldsamma män. Två veckor innan första inlämningsdatum för den här kandidatuppsatsen, den 31 mars, publicerades en delrapport från Jämställdhetsmyndigheten till följd av vederbörande uppdrag. Eftersom delrapporten är en relevant publikation för kandidatuppsatsen så är det väsentligt att presentera även om den tillkom sent i processen.

I delrapporten (Jämställdhetsmyndigheten 2022b) redovisas bland annat en sammanfattning av tidigare forskning. Där nämns, som även vi konstaterat, att endast ett fåtal studier har gjorts på området, men de tillägger även att de studier som finns kring gömda personer främst fokuserar på asylärenden. I rapporten presenteras även delar av resultatet från en intervjustudie som gjorts med 86 kvinnor till följd av uppdraget från Regeringen. Resultatet redovisas mer detaljerat i en bilaga till delrapporten (Jämställdhetsmyndigheten 2022c).

Av rapporten framgår att hela livssituationen försvåras med skyddade personuppgifter och att vardagslivet är svårhanterligt till följd av exempelvis säkerhetsrisker som kan uppstå i olika sammanhang. Jämställdhetsmyndigheten (2022b) beskriver i sin rapport att det uppstår allvarliga problem med att ta del av viss samhällsservice, som tillgång till hälso- och sjukvård och stadigvarande bostad.

Framgår gör även att det kan vara dyrt att ha skyddade personuppgifter, till exempel till följd av att behöva flytta ofta. Många av kvinnorna kan dessutom inte arbeta heltid till följd av skador efter våld, men får trots detta ingen sjukpenning. Flera har behövt säga upp sig i samband med flytt och förklarar att det är svårt att få nytt jobb, bland annat för att arbetsgivare är misstänksamma över att personen bytt jobb många gånger och för att det finns ett hot mot personen som kan påverka arbetsplatsen. Det framgår också att ett av tre barn inte får något stöd eller någon behandling för det våld de upplevt eller utsatts för. Två av tre av kvinnorna och minst ett av fyra barn lider dessutom av posttraumatiskt stressyndrom till följd av våldet de utsatts för.

Jämställdhetsmyndigheten (2022b) menar att posthanteringen kan innebära allvarliga säkerhetsrisker för de skyddade personerna. Post beskrivs ofta komma sent eller inte alls vilket leder till betalningsanmärkningar och att vårdbesök uteblir. Det finns också kvinnor som beskriver att de fått andra skyddade kvinnors post. Även rösträtten inskränks till följd av posthanteringen då minst en av fyra berättar att deras röstkort kommit bort i posten. I delrapporten framgår att kvinnornas rösträtt även inskränks genom att de inte kan rösta i kommunalval i den kommun de bor i.

Det framgår också av Jämställdhetsmyndighetens (2022b) rapport att tre av fyra av de som blivit tillfrågade har blivit röjda, i många fall av myndigheter, och att hälften av dem har behövt flytta minst en gång till följd av detta. Över hälften av dessa har hittats av sin förövare efter att de fått skyddade personuppgifter. Det konstateras i rapporten att myndigheter och andra som möter målgruppen har ett stort behov av att öka sin kunskap, för att minimera risken att röja personuppgifter. Även om rutiner och riktlinjer finns hos de flesta myndigheter enligt rapporten behöver de uppdateras och implementeras i verksamheterna.

Jämställdhetsmyndigheten (2022b) beskriver att stöd från samhället inte erbjuds efter att skyddade personuppgifter beviljats. Långsiktigt stöd tillhandahålls främst av kvinnojourer, medan myndigheter brister på detta område, vilket anses nödvändigt att åtgärda eftersom hotet ofta kvarstår och att livet med skydd innebär många svårigheter. I rapporten föreslås att "Våldsutsatta kvinnor och barn med skyddade personuppgifter bör erbjudas en kontaktperson som kan tillhandahålla

stöd, hjälp och vägledning i myndighetskontakter och i praktiska vardagsfrågor.” (Jämställdhetsmyndigheten 2022b, s. 8). I rapporten föreslås också att barns rättigheter ska stärkas och att kunskapen om ekonomiskt våld kan ökas genom att inkludera ekonomiskt våld “som en egen form av mäns våld mot kvinnor i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.” (ibid.). Det föreslås även att Skatteverket ska få i uppdrag att fortlöpande sammanställa statistik över de kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter till följd av mäns våld mot kvinnor. Statistiken bör enligt rapporten innehålla anledningar till att skydd beviljas, vilket stöd som tillhandahållits personen och vilka myndigheter som röjt personuppgifter. I delrapporten uppmanas även att utreda om digitalt ID-nummer, som inte är kopplat till personen, kan införas så att en person med skydd kan ta del av digital service och internetjänster utan att använda sitt personnummer.

3.3 Risker i vardagen

G(l)ömda: En studie om kvinnor och barn med skyddade personuppgifter är publicerad på juridiska institutionen vid Umeå universitet av Katarina Weinehall, Marie-Louise Jonsson, Mona Eliasson och Mona Olausson (2007). Syftet med studien var att öka kunskapen om levnadsvillkoren för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter, men också att möjliggöra för respondenterna i studien att reflektera över och bearbeta sina upplevelser (Weinehall et al. 2007, s. 21f). Studien består av kvalitativa intervjuer och observationer samt juridiska dokument och annan dokumentation som kvinnorna i studien delat med sig av till författarna (ibid.). Intervjuer gjordes med 23 kvinnor i åldrarna 23 till 58 år. Alla var hotade av män och levde antingen med skyddsåtgärden kvarskrivning eller sekretessmarkering, somliga hade båda. Några av deltagarna hade också överfallslarm. Ingen av deltagarna hade fingerade personuppgifter, men några hade bytt sitt och barnens efternamn. Samtliga deltagare erbjöds enskilt stöd i samband med och efter studien och flera av kvinnorna deltog även i en gruppverksamhet som erbjöds. Detsamma gäller flera av kvinnornas hemmavarande barn, som det också fanns gruppverksamhet för. Tolv av barnen intervjuades även i samband med studien (ibid.).

Sammantaget visar studien att det i många avseenden fanns brister i samhället vad gäller skyddet för dessa kvinnor och barn, vilket innebar att det alltid fanns en risk för att personuppgifter röjdes när namn och personnummer registrerades någonstans (Weinehall et al. 2007, s. 61). Det framgick också att kvinnorna ständigt var vaksamma och att de alltid bedömde risker med att berätta om deras liv för exempelvis vänner och kollegor. En intervjuperson beskrev att hon kunde tycka att det var pinsamt när folk på hennes arbetsplats frågade var hon bodde, eftersom hon inte hade möjlighet svara på det (ibid. s. 73).

Även i *Barn och ungdomar som lever med skyddade personuppgifter*, som är en bok Stiftelsen Allmänna Barnhuset gav i uppdrag åt Barbro Hindberg att skriva, beskrivs en ständig vaksamhet för att minimera risken för att bli röjd. Boken är en sammanställning av hur barn uppmärksammas och stöds inom de myndigheter och organisationer som kan beröras av personer som lever med skydd. Publikationen vänder sig till alla som direkt eller indirekt möter barn och ungdomar i sitt arbete. Även om fokus inte är på barnen i den här uppsatsen så finns ändå inslag i boken som är relevanta att ta med. Katarina Weinehall och Mona Eliasson har skrivit ett kapitel i boken och det har även Åsa Landberg gjort. Boken skrevs som ett svar på det resultat som framkom i studien av Weinehall et al. (2007), där det framgår att mer kunskap om barn som lever med skyddade personuppgifter behövs. Boken bygger bland annat på intervjuer (Hindberg 2009), dock finns inget metodkapitel i boken som beskriver vilka som har intervjuats och hur intervjuerna gått till.

I Hindberg (2009) framgår att många kvinnor och barn med skyddade personuppgifter höll sig inomhus och många gånger inte träffade vänner och familj för att minimera risken att bli röjd. Att vara för sig själv på det viset utgör i sig en risk för ensamhet och social isolering (ibid). Social isolering och annat som kan uppstå i livet med skyddade personuppgifter kan leda till konsekvenser som enligt Hindberg kan ta sig uttryck i både praktisk, social, ekonomisk och psykologisk form (ibid.). I Weinehall et al. (2007, s. 66f) ges exempel på stressrelaterade sjukdomar och besvär: extrem trötthet, sömnproblem och värk, som är exempel på konsekvenser i en mer fysisk form.

3.4 Svårigheter i vardagen

I slutsatsen av Weinehall et al. (2007) konstateras att livet med skyddade personuppgifter kan medföra åtskilliga problem och svårigheter i vardagen, vilket har som följd att dessa kvinnor och barn inte får möjlighet till ett drägligt liv som samhället har skyldighet att säkerställa dem (ibid. s. 145). Exempelvis beskrivs att kontakter med bland annat banker, försäkringsbolag och telefonoperatörer var problematiska (ibid. s. 86f). Även i Hindberg (2009) framgår att problem i vardagen kunde uppstå i samband med skyddade personuppgifter. Det beskrivs bland annat att det var svårt att söka arbete och utbildning eftersom vissa personuppgifter och dokument som kunde vara riskabla att lämna ut ofta krävdes vid ansökningar. Det ledde till att många som levde med skyddade personuppgifter också levde med väldigt låga inkomster och många gånger var arbetslösa. Utöver låga inkomster så kunde dessutom extra kostnader tillkomma exempelvis i samband med flytt. Det framgår också att bilförsäkring kostade mycket om ingen adress kunde uppges till försäkringsbolaget och att fördröjning av post som går via Skatteverket kunde innebära extra avgifter i form av påminnelseavgifter.

I Hindberg (2009) framgår också att det var vanligt att behöva flytta ofta. Det kunde bero på att en flytt många gånger krävdes för att en skyddsåtgärd skulle vara effektiv eller att den som kvinnan skyddades från hade lyckats ta reda på bostadsadress eller vistelseort. Men det var inte lätt att få bostad med skyddade personuppgifter, till exempel för att många hyresvärdar inte ville riskera att det uppstod bråk om mannen hittade dit. Det var sällan möjligt att få lån utan fast inkomst vilket gjorde att inte heller köp av bostad var ett alternativ för de flesta, eftersom många med skyddade personuppgifter inte hade fast inkomst (ibid.). Det beskrivs att det är betungande med miljöombyten framför allt för barn och att det riskerar att leda till utanförskap, mobbing och depressiva symtom. Till följd av de skyddade personuppgifterna är det också svårt att ta nya kontakter med folk på den nya vistelseorten bland annat eftersom det är svårt att berätta om sig själv och sin bakgrund (ibid.).

Svårigheter i vardagen framkommer också i Barnombudsmannens (2012) rapport *Oskyddad*. Till rapporten intervjuades 13 barn och ungdomar som delar med sig av erfarenheter av att leva med skyddade personuppgifter. Det framgår dock inte

vilken ålder respondenterna har och inte heller hur urvalet gått till. Även om rapporten har fokus på barnen i sammanhanget så är den ändå relevant att nämna eftersom respondenterna beskriver sådant som kan tänkas spela en stor roll i livet med skyddade personuppgifter oavsett ålder.

I Barnombudsmannens (2012) rapport beskriver barnen och ungdomarna att det finns mycket i vardagen med skyddade personuppgifter som kan vara krångligt, till exempel att teckna mobilabonnemang, beställa varor på internet eller att låna en bok från biblioteket. Även på sociala medier beskriver respondenterna att de har stött på svårigheter eftersom de ständigt måste vara vaksamma på vad de lägger ut och vilka personer de följer (ibid.). Flera av ungdomarna som intervjuats har även stött på svårigheter vid kontakt med Centrala studiestödsnämnden (CSN). Några av dem kände till att det ska finnas personer som särskilt jobbar med skyddade personuppgifter på CSN, men de upplevde ändå att det var svårt att komma i kontakt med rätt person när det behövdes. Dessutom beskrivs att det är långa köer för att få hjälp eftersom det är så få som arbetar specifikt med skyddade personuppgifter (ibid.).

3.5 Kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället

Även i kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället kan det uppstå problem och svårigheter till följd av de skyddade personuppgifterna. I Weinehall et al. (2007) redogjorde någon enstaka kvinna för positiva erfarenheter av myndigheter och menade då att de myndigheter hon varit i kontakt med har stått på hennes sida samt lyssnat in hennes barn. Dock hade den övervägande delen av intervjudeltagarna negativa upplevelser av den allmänna kontakten med myndigheter. Det framgår att många myndigheter saknade kunskap och i vissa fall viljan att hjälpa (ibid. s. 77f). Kvinnorna beskrev det också som svårt att veta var de skulle vända sig för att få hjälp eftersom så många myndigheter, för dem, sågs som ett hot mot deras skydd.

Livet med skyddade personuppgifter innebär i de flesta fall att kontakt med Polismyndigheten är nödvändig. Upplevelserna av kontakt med Polisen skiftade och samma kvinna kunde ha erfarenheter av både positiv och negativ karaktär. Ett

problem som en respondent beskrev var att det inte var möjligt att anmäla hot utan att uppge sin adress, vilket ju gjorde adressen offentlig. En annan deltagare berättade att Polisen var tvungna att uppge kvinnans adress för att kunna ge mannen kontaktförbud, så han visste var han inte fick befinna sig (Weinehall et al. 2007, s.77f.).

Försäkringskassan var en annan myndighet som spelade en stor roll i flera av kvinnornas liv eftersom många, som nämns ovan, hade låga inkomster eller var arbetslösa (Weinehall et al. 2007, s. 80ff). Några hade erfarenhet av att Försäkringskassan avslöjat deras hemliga bostadsadress. En kvinna berättade även att hon inte kunde få bostadsbidrag om hon inte uppgav sin adress, trots att hon hade ett intyg från sitt bostadsbolag som visade att hon bodde hos dem (ibid.).

Flera av kvinnorna hade även omfattande kontakt med socialtjänsten, framför allt de som hade hemmavarande barn. Erfarenheterna av kontakt med socialtjänsten varierade också och berodde främst på var någonstans i landet de bodde. De som beskrev positiva erfarenheter upplevde att socialtjänsten varit hjälpsamma och gett dem bra stöd (Weinehall et al. 2007, s.82ff.). Av de som berättade om negativa erfarenheter skildrade flera avsaknad av förståelse hos socialsekreterarna och en bristande kunskap i hur de skulle hantera våldsutsatta kvinnor och barns ärenden. En kvinna berättade dessutom om ett tillfälle där deras adress och personnummer skrivits på framsidan av ett dokument trots att det i dokumentet flertalet gånger framgick att de befann sig på skyddat boende (ibid.).

Även i Hindberg (2009) framgår att kontakt med socialtjänsten var vanligt för kvinnor med skyddade personuppgifter. Det kunde exempelvis vara i samband med ekonomiskt bistånd, vårdnadsutredningar eller boende. Det framgår också att flera av kvinnorna hade lågt förtroende till socialtjänsten och andra myndigheter (ibid). Även i Barnombudsmannens (2012) rapport nämns negativa upplevelser av socialtjänsten, exempelvis upplevde ett barn att socialtjänsten försökt skjuta över sitt ansvar på andra myndigheter. Dock framgick också att det fanns flera som varit nöjda med sitt stöd från socialtjänsten.

I Weinehall et al. (2007) beskriver flera kvinnor att de blivit dåligt bemötta inom vården. En person berättar om en överläkare som hon menar ska ha kallat personer med skyddade personuppgifter för psykiskt sjuka. Det beskrivs också att det

fanns en ovilja att frångå rutiner, som att ge vård utan att ha en adress till patienten eller att ge vård till någon som inte var folkbokförd i regionen (ibid. s. 85f). Även i Barnombudsmannen (2012) beskrivs upplevelser av hälso- och sjukvården, som att personal inte alltid hade kunskap om hur de skulle bemöta och hantera dem med skyddade personuppgifter. Det ledde till att personalen ofta behövde ringa runt för att ta reda på hur de skulle agera, vilket i sin tur kunde göra att ett besök kunde ta väldigt lång tid. Vissa barn och ungdomar hade haft svårigheter med kallelser till tandläkare, och några hade inte varit hos tandläkaren på fem år av den anledningen (Barnombudsmannen 2012, s. 17).

4. Teoretiska ramverk och begrepp

Efter att ha läst tidigare publikationer bestämde vi oss för att använda det teoretiska begreppet *social exkludering* för att analysera vårt resultat, eftersom vi uppfattade det som ett genomgående tema i de tidigare publikationerna. När resultaten sedan sammanställdes upptäcktes att det var många digitala verktyg och plattformar som uppgavs vara svår använda för de med skyddade personuppgifter och därmed bestämde vi oss även för använda begreppet *digital exkludering*. Begreppet *stress* tillkom även efter att resultatet sammanställdes.

För att besvara frågan om vilka konsekvenser kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället kan ha för personer med skyddade personuppgifter har vi valt att använda oss av Währborgs (2002) beskrivningar av stressorer. För att identifiera vilka delar av samhället kvinnorna riskerar att exkluderas från, och hur, används Hespers (2012) teoretiska modell för sambandet mellan social och digital exkludering. Petersson och Davidsson (2016a) samt Martin, Hope och Zubairi (2016) används också för att behandla exkluderingsbegreppen.

4.1 Social exkludering

Begreppet social exkludering beskrivs bland annat i antologin *Social exkludering* (Petersson och Davidsson 2016a). Social exkludering ska enligt antologins samtliga författare betraktas som en process som sker gradvis och över tid och inte som en statisk position eller något som bara existerar (Petersson och Davidsson 2016b). Författarna menar att det är viktigt att lägga fokus på hur och varför social exkludering sker samt de aktörer och processer som genom sina arbetssätt och system bidrar till exkludering (Petersson och Davidsson 2016c).

Petersson och Davidsson (2016b) beskriver social exkludering som ett multi-dimensionellt begrepp som inkluderar fenomen som exempelvis arbetslöshet, hemlöshet, funktionsvariationer, missbruk och etniskt ursprung. Även om det inte nämns direkt i boken så bedömer vi att livet med skyddade personuppgifter kan inkluderas som fenomen här. Petersson och Davidsson (ibid.) nämner att om du tillhör flera av dessa kategorier samtidigt så ökar den sociala exkluderingen både på ett individuellt och samhälleligt plan. Utifrån vad vi fann i tidigare forskning

tänker vi att teorin kan vara användbar för att på ett djupare plan försöka förstå de upplevelser och erfarenheter personer som lever med skyddade personuppgifter vittnar om.

I Petersson och Davidsson (2016b) beskrivs att det finns en svag och stark version av begreppet social exkludering, där det i den svaga versionen förklaras som ett individualiserat fenomen och där fokus läggs på den enskilde individen. Den starka versionen betonar mer strukturella och politiska faktorer som bidragande orsaker till social exkludering samt lösningar på problem som kan uppstå. Genomgående i boken argumenteras för en användning av den starka versionen av begreppet, vilket även är den version vi funnit mest användbar för att förklara den sociala exkluderingen personer med skyddade personuppgifter kan uppleva.

Som nämnts ovan vill författarna att begreppet social exkludering ska ses som ett analytiskt begrepp som ska användas vid studerandet av exkluderingsprocesser. Social exkludering är alltså inte en specifik situation i vilken en person eller grupp är exkluderad, utan en process (Petersson & Davidsson 2016b). Det finns många förklaringar och definitioner av begreppet och definitionen har utvecklats och omdefinierats över tid (Petersson & Davidsson 2016c).

Sahlin (2016) skriver i sitt kapitel om den sociala exkludering som sker på bostadsmarknaden. Hon menar att en persons bostad kan ses utifrån tre dimensioner: En rumslig, en social och en rättslig, vilka alla hänger tätt samman. Den rumsliga dimensionen innefattar bostadens materiella egenskaper som till exempel dess väggar, en låsbar dörr samt hygienutrymmen. Den rättsliga dimensionen innefattar att ha kontroll över bostaden och den sociala dimensionen handlar om att själv kunna bestämma över vem som ska få komma in i bostaden. Sahlin (ibid.) menar att alla de här tre dimensionerna är nödvändiga för att en bostad ska vara fullvärdig. Hon menar därmed att avsaknad av någon dimension avgör i vilken utsträckning en person är exkluderad från bostadsmarknaden (ibid.).

4.2 Digital exkludering

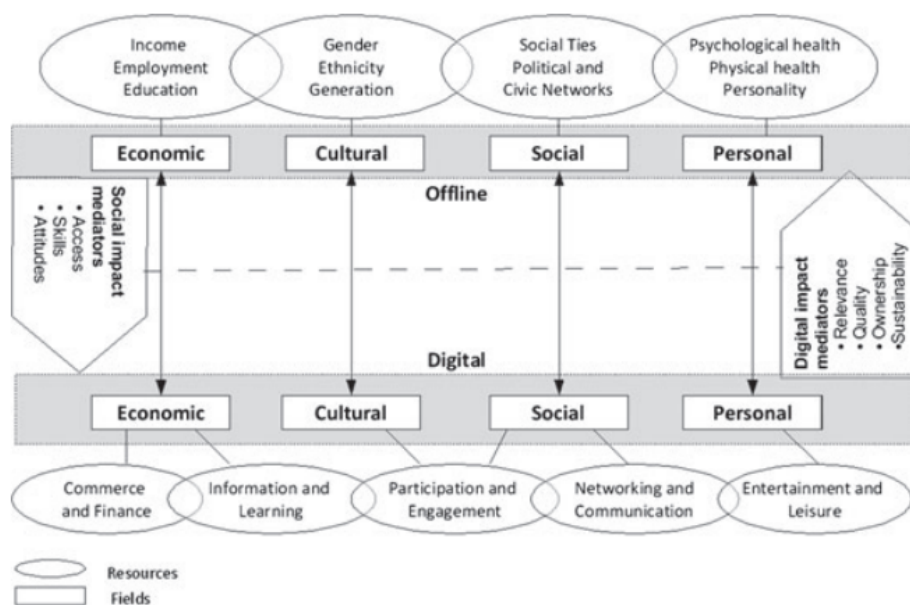
Definitionen av digital exkludering har varierat över tid och syftade tidigare på om folk använde eller inte använde informations- och kommunikationsteknologi

(ICTs) samt om de hade eller inte hade tillgång till internet och datorer. Idag fokuseras mer på förmåga att använda internet och kvalitet på internettillgång (Martin, Hope och Zubairi 2016). Digital exkludering skulle därmed kunna syfta till den ojämlika tillgången till ICTs, samt den ojämlika kapaciteten och förmågan till användandet av den (ibid.), vilket är relevanta områden att undersöka eftersom digital teknik i dagens samhälle många gånger är nödvändigt att ha tillgång till för att ens vardag ska gå ihop. I Sverige idag är det till exempel få som går till ett bankkontor för att utföra bankärenden och likaså till vårdcentralen för att boka en tid. Deltagande på sociala medier och andra webbaserade forum är i många fall också väsentligt för att kunna ta del av vissa delar av samhället, då det i dag är så mycket som sker via sociala medier som även har inflytelse på samhället i stort (ibid.). Om en person inte har möjlighet att använda digitala tjänster och verktyg innebär det alltså att den riskerar att bli exkluderad från flera delar av samhället (ibid.).

4.3 Helspers modell om digital- och social exkludering

Helsper (2012) har tagit fram en teoretisk modell för sambandet mellan social- och digital exkludering. Modellen består av två grundfält, det digitala och det sociala. Det fält som representerar den sociala exkluderingen kallas i modellen för offline-fältet. I de två grundfälten finns ytterligare fyra fält - det ekonomiska, kulturella, sociala och personliga - dessa fyra fält återfinns både i det digitala fältet och i offline-fältet och omfattar enligt Helsper (ibid.) alla delar av livet. Varje fält innehåller resurser, som bland annat kan vara sådant som hör till en persons identitet. Alla människor bär på en viss kombination av resurser som operationaliseras olika beroende på den kontext personen befinner sig i. Vilka resurser en person besitter och hur relevanta och starka dessa är bestämmer om en person är inkluderad eller exkluderad från ett fält. Det är möjligt att vara inkluderad i ett fält men exkluderad från ett annat. Det är även möjligt att en person anses vara exkluderad från ett fält, trots att personen själv inte upplever det så, för att den inte har ett behov av resurserna som skulle kunna återfinnas i fältet (Helsper 2012). Om en person är missgynnad inom flera av fälten och besitter få resurser så kan exkluderingen enligt Helsper anses vara djup (ibid.).

Figur 1 Helspers (2012, s. 418) modell för sambandet mellan social- och digital exkludering.

4.3.1 Offline-fältet

Till det ekonomiska fältet på offline-sidan hör bland annat resurser som inkomst, anställning, utbildningsnivå och tillgång till finansiella tjänster, som att handla på kredit. Tillgången till dessa resurser kan bestämma om en person är inkluderad eller exkluderad från vederbörande fält. En arbetslös person med lågt ekonomiskt kapital skulle alltså kunna räknas som exkluderad från det ekonomiska fältet. Till det kulturella fältet hör resurser som kön, etnicitet, generation och religion, med dessa resurser medföljer normer och den inverkan som dessa normer har på en persons tankesätt och beteende. Att tillhöra en minoritetsgrupp är ett exempel som skulle kunna öka risken för att bli exkluderad från det kulturella fältet. Det tredje fältet i modellen, det sociala, består i första hand av sociala nätverk, som till exempel kan omfatta familj, vänner och kollegor. Starka band till flera personer i sitt nätverk minskar risken för exkludering från det sociala fältet. Förutom socialt nätverk hör medborgerlig delaktighet till det sociala fältet, som till exempel innefattar medborgarskap i landet du bor i eller möjlighet att utnyttja din rösträtt. Det fjärde fältet i modellen är det personliga fältet som tillhandahåller resurser som personlighet, begåvningar samt fysisk och psykisk hälsa.

4.3.2 Det digitala fältet

På den digitala sidan i modellen återfinns fält som motsvarar fälten på offline-sidan. På det digitala ekonomiska fältet återfinns resurserna handel (commerce) och finans, som bland annat syftar till online-shopping, försäljning online och digitala bankärenden. Till det ekonomiska fältet hör också resurserna information och lärande som innefattar distansundervisning och informationssökning på internet, eftersom detta skulle kunna leda till mer stabila ekonomiska resurser. På det digitala kulturella fältet i modellen återfinns delaktighet och engagemang som innefattar exempelvis deltagande i olika forum och grupper online, men i Helspers (2012) förklaring av modellen så finns dessa resurser både i det kulturella och det sociala fältet och då främst i det sociala. Utöver dessa återges inga resurser som tillhör det digitala kulturella fältet, men vi föreslår att resurser som tillgång till musiktjänster, andra streamingtjänster och bloggar skulle kunna återfinnas här, även om Helsper (ibid.) snarare menar att dessa hör till det personliga fältet. På det sociala fältet återfinns, förutom delaktighet och engagemang, resurserna kommunikation och interaktion, som främst syftar till sociala medier och den kontakt som kan hållas med andra därigenom. Det sista fältet är det personliga, där Helsper (ibid.) placerar resurserna underhållning och fritid, vilket vi tolkar som sådant som hör till en persons intressen. Exempel på underhållnings- och fritidsresurser är datorspel eller en viss typ av tv-serier. Dock menar vi att resurserna likväl skulle kunna passa in i det kulturella fältet.

4.3.3 Medlare

Mellan det digitala fältet och offline-fältet finns det som Helsper (2012) kallar medlare. Det är de faktorer som bidrar till att fälten påverkar varandra. De medlare som gör att offline-fältet påverkar det digitala fältet består av faktorerna tillgänglighet, skicklighet och attityder. Det har dock inte utforskats i någon större utsträckning om huruvida det digitala fältet påverkar offline-fältet, men Helsper (2012) föreslår medlarna relevans, kvalitet, ägandeskap och hållbart. Medlarna kan vara både möjliggörare och barriärer, till exempel kan faktorn tillgänglighet vara högre eller lägre beroende på exempelvis tillgång till internet och om personen har en egen dator eller behöver åka till ett bibliotek för att kunna använda en dator.

Det är bara de motsvarande fälten som kan påverka varandra enligt Helsepers (2012) modell. Det *ekonomiska* offline-fältet kan alltså endast påverka det *ekonomiska* digitala fältet och inte något annat fält på den digitala sidan. Dock är det enligt Helseper (2012) ganska troligt att avsaknad av vissa personliga resurser, som exempelvis fysisk och psykisk hälsa, skulle kunna att påverka de ekonomiska och sociala resurserna, även om modellen är inte utformad så. Färre resurser i ett fält på offline-sidan kan alltså innebära att det finns färre resurser i motsvarande fält på den digitala sidan. I första hand är det resurserna i offline-fältet som påverkar hur resurserna i det digitala fältet ser ut, undantagsvis kan det digitala fältet dock påverka offline-fältet.

4.4 Stress

Påfrestningar i den fysiska eller sociala miljön kallas stressorer (Währborg 2002, s. 39). Av de publikationer som redovisas i kapitel 3 framgår att flera stressorer medföljer livet med skyddade personuppgifter. Stress i sin tur kan förklaras som de psykologiska och fysiologiska reaktioner som uppstår till följd av stressorer (ibid. s. 41). Att leva med stress påverkar en persons hälsa och kan leda till sjukdomar som exempelvis utbrändhet, utmattningsdepression och hjärt- och kärlsjukdomar (ibid. s. 168; 174).

4.4.1 Psykologiska stressorer

Det finns olika kategorier av stressorer och en är de psykologiska stressorerna. En relevant psykologisk stressor för den här uppsatsen är livshändelser, som kan bestå av flera olika delar. Exempel som ges är separationer, att sluta ett arbete, förändrad ekonomi, ändrade bostadsförhållanden och förändrade levnadsförhållanden som alla är exempel på livshändelser som många som får skyddade personuppgifter går igenom. De har lämnat en relation, kanske behövt säga upp sig från ett arbete för att söka skydd på annan ort och av den anledningen blivit arbetslösa eller kanske sjukskrivna till följd av våldet. Att levnadsförhållandena förändras är hela kontentan av att börja livet med skyddade personuppgifter. Dessa stressorer, alltså livshändelser, kan leda till hälsoförändringar för personen som utsatts för dem (Währborg 2002, s. 60f).

4.4.2 Emotionella stressorer

En annan kategori är emotionella stressorer som kan kopplas till bland annat social isolering, Währborg exemplifierar det såhär: "Tänk dig att du blir inlåst i ett kallt, mörkt och ljudisolerat rum. Där får du sitta ensam och helt utlämnad åt dig själv och dina egna tankar. Ingenting stimulerar längre dina sinnen" (2002, s. 64). Det beskrivs att en sådan isolering kan ske till följd av sociala förhållanden som exempelvis en flytt där ens nätverk förloras. Währborg skriver att "Flera studier och experiment har visat vilken avgörande betydelse socialt samspel och interaktion med omvärlden och andra människor har för både utvecklingen och kvarhållandet av mentala funktioner." (ibid.). Han menar också att isolering kan skapa samma effekt på hjärnan som vid drogpåverkan eller hjärnskada (ibid.).

4.4.3 Kognitiva stressorer

En kognitiv stressor som Währborg (2002, s. 68f) nämner är tidspress och han menar att tid är något som fått större betydelse i modern tid. Olika uppfattningar om tid och vad tiden ska användas till kan skapa något som kallas kognitiv dissonans. Att inte kunna rodda i vad tiden ska användas till kan leda till stress (ibid.).

4.4.4 Sociala stressorer

Den sista kategorin av stressorer som ska nämnas är sociala stressorer som består av olika sociala förhållanden som kan bidra till stress. En persons sociala miljö är ett exempel på ett socialt förhållande och därmed en social stressor. I den här studien placeras rädsla in i den sociala miljön. Andra sociala förhållanden är exempelvis socioekonomisk status, låg utbildning eller tillgång till socialt stöd. Även geografisk rörlighet (som flytt till en annan ort eller liten möjlighet att röra sig i samhället) och snabba livsförändringar räknas som sociala stressorer (Währborg 2002, s. 73).

5. Metod och metodologiska överväganden

5.1 Val av metod vid datainsamling

Vi har i första hand valt att använda oss av en enkät (se bilaga 2) med både kvantitativt och kvalitativt utformade frågor för att möjliggöra både kvantitativ och kvalitativ analys (Bryman 2018, s. 765). Valet berodde på att vi inte visste omfattningen av hur många vi skulle nå ut till med enkäten och att det ju krävs en viss mängd respondenter för att ett resultat ska kunna analyseras kvantitativt (ibid.). Ursprungstanken var att endast använda oss av enkäter som metod för insamling av empiri eftersom vi bedömde att respondenterna antagligen hade ett intresse i att förbli anonyma för oss till följd av deras livssituation med skyddade personuppgifter, men när enkäten legat ute några dagar fick vår handledare ett mejl från en kvinna som besvarat enkäten. Kvinnan kände att hon hade mer att uttrycka om ämnet och upplevde inte att allt hon hade att förmedla rymdes inom enkätsvaren. Vår handledare frågade då om hon skulle vilja ställa upp på en intervju, vilket hon gärna gjorde.

Vi var medvetna om att det fanns etiska problemen med att intervjua en person som just nu lever med skyddade personuppgifter, men efter diskussion med vår handledare och efter ett samtal med kvinnan i telefon kom vi fram till att det ändå kunde anses lämpligt att hålla intervjun. De etiska övervägandena diskuteras närmare i avsnitt 5.6. Att hålla en intervju som komplement till våra enkätsvar var en möjlighet för oss att få en djupare förståelse för enkätsvaren. Hade vi haft möjlighet att intervjua fler personer hade det kunnat ge oss en ännu djupare förståelse för livet med skyddade personuppgifter, eftersom en enstaka person inte kan uttrycka alla åsikter, men vi valde att hålla oss till personen som hörde av sig till oss och att inte ta kontakt med någon av etiska skäl.

Eftersom vi från början inte planerat att hålla några intervjuer så fanns ingen tanke med tidpunkten då intervjun hölls, utan vi valde att genomföra den så direkt vi kunde. Vid närmare eftertanke förstår vi att resultatet påverkas av tidsaspekten och att vi genom en mer noggrann övervägning hade kunnat ta ett mer aktivt beslut om när det varit mest lämpligt att genomföra intervjun.

5.2 Urvalsprocess

Vår målgrupp för studien var kvinnor som lever eller har levt med skyddade personuppgifter. Att vi valde att rikta oss till kvinnor beror på att den största delen av tidigare forskning som gjorts på området handlar om kvinnor som skyddas till följd av mäns våld och för att kunna jämföra med tidigare publikationer valde även vi att ha fokus på denna målgrupp. För att inte riskera att exkludera någon (t.ex. personer som tidigare levt som kvinna eller personer med annan könsidentitet än kvinna) hade vi fler svarsalternativ på frågan om könsidentitet, vilket resulterade i att en person med ospecificerad könsidentitet svarade på enkäten. Av den anledningen skrivs också "kvinnor (och icke-män)" på flera ställen i uppsatsen och ibland även "*personer* med skyddade personuppgifter".

För att nå ut till vår tänkta målgrupp valde vi att rikta oss till personer som följer Instagramkontot [@gomda.kvinnor](#). Gömda kvinnor är en underjordisk rörelse som består av kvinnor som själva lever gömda. På Instagramkontot delas bland annat erfarenheter av att leva gömd till följd av våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor. Eftersom berättelserna som läggs upp kommer från följare till kontot så visste vi att det fanns personer i deras följarskara som levde eller hade levt med skyddade personuppgifter och därmed bedömde vi att vår bästa chans att få tag på dessa personer var genom [@gomda.kvinnor](#). Efter ett meddelande till Instagramkontot fick vi bekräftat att de kunde hjälpa oss att nå ut med enkäten om vi kunde säkerställa att vi var studenter.

Vi valde därefter att skapa ett eget Instagramkonto för enkätstudien där vi lade en länk till enkäten i biografin. Instagramkontot fick namnet [@enkatstudie_gu_2022](#). På så vis skulle [@gomda.kvinnor](#) kunna hänvisa till vårt Instagramkonto där enkäten med informationsbrev fanns tillgänglig för alla som hade namnet på det. Det planerade inlägget publicerades med en länk till vårt Instagramkonto på [@gomda.kvinnor](#) den 3 mars 2022. Det krävdes alltså inte kontakt med oss direkt för att få tag på enkäten. Det krävdes inte heller att personen följde kontot, vilket gjorde att respondenternas konto inte visades för oss om de bara klickade på länken till enkäten. Vid frågor om studien hade vi dock inte samma möjlighet att bevara deras anonymitet gentemot oss om de valde att skicka direktmeddelande via Instagram. Av den anledningen skapade vi också ett mejlkonto för att möjlig-

göra ett alternativt kontaktsätt för de som inte ville visa sitt Instagramkonto för oss. Det fanns också möjlighet att få telefonkontakt med oss genom att mejla och be om vårt telefonnummer. Alla respondenterna som hörde av sig till oss använde dock Instagrams direktmeddelande-funktion, med undantag för det mejl som skickades till vår handledare av personen vi senare valde att intervjua.

I Bryman (2018, s. 249) beskrivs urvalsproblem i samband med genomförande av online-enkäter och han menar att alla inte har möjlighet att vara online, eller besitter de tekniska färdigheterna eller den utrustning som krävs för att svara på enkäter online. I vårt resultat (se 6.1.2) finner vi att många som lever med skyddade personuppgifter inte vågat skapa konton på sociala medier av rädslan för att bli hittad av sin föröväre, vilket betyder att vi har att göra med en sådan grupp som Bryman (ibid.) beskriver. Eftersom enkäten endast marknadsfördes på Instagramkontot *@gomda.kvinnor* så har vi till exempel missat alla personer som inte följer dem.

5.3 Genomförande

5.3.1 Enkätstudien

Som vi beskriver i avsnitt 5.2 så togs kontakt med Instagramkontot *@gomda.kvinnor* för att sprida enkäten. I ett inlägg till deras följare hänvisades till vårt Instagramkonto *@enkastudie_gu_2022* där en länk till vår enkät återfanns. Webbenkäten skapades i Qualtrics som är det webbaserade enkätverktyg som Göteborgs universitet rekommenderar. Vi valde att utforma både öppna och sluta frågor för att möjliggöra en god analys av empirin oberoende av hur många enkätsvar som inkom. Eftersom vi inte hade någon kontakt med respondenterna och personligen kunde försäkra oss om att de tagit del av informationsbrevet, valde vi att lägga informationsbrevet först i enkäten där en fråga sedan ställdes om de läst och samtyckte till det som stod. För att ytterligare försäkra oss om att respondenterna var medvetna om att deras svar skulle användas i en studie lade vi en fråga sist i enkäten där vi undrade om de fortfarande samtyckte till att deras svar användes i studien.

Först ställdes frågor om respondentens bakgrund. Vi inledde med att fråga om personen levde med eller hade levt med skyddade personuppgifter (om de svarade "nej" avslutades enkäten). Därefter frågade vi vilken form av skyddade personuppgifter respondenten hade eller hade haft och vem respondenten då skyddades från. Sedan frågades efter könsidentitet, ålder och om respondenten hade barn under 18 år som bodde med dem. Om de hade det så frågade vi om barnen hade umgänge med den som de skyddades från och om respondenten och dess barn i så fall var positiva till umgänget samt om de riskerade att möta den de skyddades från i samband med umgänget. I efterhand hade vi önskat att vi ställt en fråga om hur länge de levt med skyddade personuppgifter också för att kunna göra en analys över om det fanns någon skillnad mellan de som levt en längre respektive kortare tid med skydd.

Fortsättningsvis valde vi att fråga om livet med skyddade personuppgifter. Först kom en skattningsfråga om hur de upplevde att sin praktiska vardag med skyddade personuppgifter fungerade. Därefter frågade vi om vilka myndigheter som respondenten upplevt svårigheter med till följd av sina skyddade personuppgifter. Respondenterna ombads markera myndigheter från en lista och under varje alternativ beskriva på vilket sätt de upplevt dessa svårigheter. Vi hade som svarsalternativ tagit med de myndigheter som vi ansåg vara vanliga att komma i kontakt med som privatperson, men valde också att ha ett öppet fält där andra myndigheter kunde omnämnas. Nästa fråga var utformad på samma vis men med svarsalternativ om andra funktioner i samhället som inte är myndigheter. Vi valde ut sådana funktioner som det framgick svårigheter med i de publikationerna som presenteras i kapitel 3 och sådana som vi kunde tänka oss att det kunde uppstå komplikationer med.

Därefter frågade vi om respondenterna någon gång avstått från att kontakta någon av de tidigare nämnda instanserna till följd av rädslan för att bli röjd. Vi frågade också om deras personuppgifter någon gång hade blivit röjda på grund av kontakten. Vidare frågade vi om respondenternas positiva erfarenheter av instanserna och bad dem beskriva ett tillfälle då de blivit positivt bemötta. Vi frågade även om de anser att anställda har kunskap om hur de ska hantera skyddade personuppgifter och slutligen om det var något annat de ville berätta om livet med skyddade personuppgifter.

5.3.2 Intervjun

Intervjun hölls på videolänk över Zoom för att intervjupersonen inte skulle behöva uppge var i landet hon befann sig. För att utjämna en del av maktobalansen mellan intervjuare och respondent beslutade vi att endast en av oss skulle delta vid intervjutillfället. Dagen innan intervjun hölls skickades ett mail till intervjupersonen med informationsbrevet samt möteslänken. Innan intervjun började lästes informationsbrevet upp för att säkerställa att intervjupersonen tagit del av innehållet. Efter godkännande sattes röstinspelning på via mobiltelefon. Intervjun pågick i ungefär en och en halv timma.

Frågorna var utformade i en intervjuguide (se bilaga 4) och de frågor som ställdes under intervjun motsvarade till stor del de frågor som ställdes i enkäten. Vi valde att ställa liknande frågor för att vi trodde att vi skulle få mer utförliga svar än i enkäterna och på så vis hade vi också möjlighet att ställa följdfrågor vilket vi inte hade möjlighet att göra till enkätrespondenterna. Att vi ställde liknande frågor i intervjun gör det även möjligt att kombinera enkätsvaren med intervjusvaren i analysen.

5.4 Bearbetning av empirin och analysmetod

5.4.1 Enkätstudien

För att bearbeta empirin började vi med att sammanställa enkätsvaren. Vi sammanställde en lista där varje respondent fick en siffra och vid siffran så skrevs könsidentitet, ålder och vilken form av skyddade personuppgifter de hade. På så vis kunde vi enkelt få en överblick över respondenterna. Därefter sammanställde vi svaren på de frågor där respondenterna haft möjlighet att svara i textfält. Vi kopierade in alla svar i ett dokument och sorterade dem efter fråga. Efter att ha läst igenom dokumentet så sammanfattade vi svaren för varje fråga, för att få en överblick över om svaren liknade eller skilde sig från varandra. Eftersom våra frågor redan var relativt tematiserade så krävdes ingen övergripande tematisk analys, dock skulle den sammanfattning som gjordes under varje svar kunna klassas som en tematisk analys då identifikation och sammanställning av innehållet gjordes där (Bryman 2018, s. 702ff).

5.4.2 Intervjun

När intervjun hade genomförts transkriberades den ordagrant med hjälp av transkriberingstjänsten oTranscribe. Vi valde dock att ta bort utfyllnadsord som "eh" och "mm" då vi ansåg att orden inte hade relevans för innehållet och hade gjort texten mer svårbegriplig. Därefter läste vi igenom det transkriberade materialet och markerade citat vi ansåg vara relevanta i relation till vårt syfte och våra frågeställningar. För att komma fram till dessa teman använde vi oss av den tematiska stegen som Bryman (2018, s. 707f) redogör för. Vi lade en kommentar med nyckelord vid varje citat som vi hade valt ut och gjorde därefter en tematisering av de utvalda citaten och lade dem under mer övergripande teman som vi kunde identifiera.

5.5 Studiens validitet, reliabilitet och tillförlitlighet

Nedan presenteras några av studiens begränsningar kopplat till validitet och reliabilitet. Begränsningar med intervjun presenteras i ett eget underavsnitt.

Bryman (2018, s. 465) beskriver att validitet och reliabilitet är relevanta begrepp för kvantitativ forskning och att validitetsbegreppet är nära sammankopplat med mätning inom studier. Då vår undersökning inte enbart är kvantitativt utformad kan det bli svårt att rakt av applicera dessa begrepp. Begreppen har dock diskuterats bland kvalitativa forskare och anpassningar för att de ska gälla även kvalitativa studier har gjorts (ibid.). Vi har också anpassat begreppen till vår undersökning som kombinerar kvalitativa och kvantitativa metoder.

5.5.1 Validitet

Validiteten i en undersökning handlar om huruvida det som mäts också är det som är tänkt att mätas (Bryman 2018, s. 209). Det finns olika typer av validitet, där en är mätningensvaliditet (också kallat begreppsvaliditet), som handlar om huruvida ett mått för ett begrepp speglar det som begreppet står för (ibid. s. 73). För att försöka säkerställa att de svar vi fick in verkligen kunde säga något om det vi undrade, frågade vi om de som svarade på enkäten hade erfarenhet av att leva med skyddade personuppgifter. Om de svarade att de inte hade det avslutades enkäten.

Vi kunde dock inte vara säkra på om de som svarade faktiskt hade skyddade personuppgifter även om de angav att de hade det då de svarade anonymt.

En annan form av validitet är det som kallas intern validitet, som handlar om huruvida sambanden är kausala och därmed inte påverkas av någon yttre faktor (Bryman 2018, s. 73). Då vi fick in så pass få svar har vi inte kunnat göra någon statistisk analys och därmed inte heller kunnat uttala oss om samband, som exempelvis ifall det fanns skillnader i respondenternas svar beroende på vilken grad av skyddade personuppgifter de hade.

Extern validitet handlar om generaliserbarhet (Bryman 2018, s. 73). Till följd av det begränsade antalet enkätsvar blev inte syftet med undersökningen att generalisera resultaten, utan snarare att få en förståelse för hur vissa personer upplever livet med skyddade personuppgifter. Något som dock kan vara intressant att reflektera kring är hur representativt urvalet var, alltså vilka vi nådde ut till och vilka som valde att besvara enkäten (se diskussion om urval i avsnitt 5.2).

5.5.2 Reliabilitet

Reliabilitet handlar om pålitlighet, om resultaten från en undersökning blir desamma om den skulle genomföras på nytt, eller om resultaten beror på slumpmässiga faktorer i samband med undersökningens genomförande (Bryman 2018, s. 72). Då vi inte har gjort exakta mätningar har vi valt att här anpassa begreppet reliabilitet till vår undersökning och till vad som kan ha påverkat respondenternas enkätsvar. En aspekt som kan ha påverkat vad och hur respondenterna har svarat är att de var anonyma för oss när de besvarade enkäterna. Det kan ha varit både positivt och negativt då det dels kan ha gjort det enklare för dem att svara mer öppet och ärligt, samtidigt som vi på så sätt inte vet vilka det är som har besvarat enkäten och om de faktiskt har eller har haft skyddade personuppgifter.

Interbedömarreliabiliteten, som handlar om ifall olika observatörer skulle göra samma bedömning av resultaten, är svårt att uttala sig om då uppsatsen än så länge inte har lästs av någon annan. Vi två som har genomfört undersökningen har dock tolkat resultaten på liknande sätt, men det är svårt att veta i vilken utsträckning vi har påverkat varandra.

5.5.3 Intervjuns tillförlitlighet

När det kommer till intervjun kan respondentens svar ha påverkats av att intervjun hölls via Zoom, då det inte går att garantera att intervjupersonen kände sig bekväm med att prata via videolänk. Något annat som har kunnat påverka hur intervjupersonen svarade på våra frågor är att stort fokus låg på *svårigheterna* med att leva med skyddade personuppgifter. Om fler frågorna hade varit utformade mer neutralt, som exempelvis “beskriv vardagen med skyddade personuppgifter”, hade respondenten kanske svarat annorlunda. Det gäller även för enkätfrågorna.

5.6 Forskningsetiska överväganden

Vi har genom våra informationsbrev försökt försäkra oss om att de som svarade på enkäten och låtit sig intervjuas varit införstådda i vad det innebar att delta i studien och vilka rättigheter de har som deltagare. Informationsbreven (bilaga 1 och 3) innefattar hur vi tillämpade Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav för humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning. Informationskravet uppfylls genom att vi har skapat ett informationsbrev för både enkätstudien och intervjun där studiens syfte framgår. Samtyckeskravet uppfylls genom att respondenterna i enkätstudien fick läsa informationsbrevet och godkänna att de samtyckte till innehållet innan de kom vidare till enkäten. Även i slutet av enkäten ville vi försäkra oss om att respondenterna ville låta oss använda deras svar, därför frågade vi återigen om de samtyckte till att deras enkätsvar användes i studien. För att försäkra oss om att även intervjupersonen tagit del av informationsbrevet och samtyckte till innehållet så lästes det upp innan intervjun började och respondenten hade också fått informationsbrevet mejlat till sig före intervjutillfället. För att försäkra deltagarnas anonymitet och därmed uppfylla konfidentialitetskravet var respondenterna i enkäten anonyma för oss genom att de inte behövde ha kontakt med oss förutom om de hade några frågor (se avsnitt 5.2). För att uppfylla nyttjandekraven skriver vi i informationsbreven att respondenternas svar endast kommer att användas för vår studie att de kommer att raderas när uppsatsen är godkänd. Vi fullföljer detta genom att göra som vi lovat när uppsatsen är godkänd.

Vi har haft en pågående diskussion under hela uppsatsarbetet kring att vår målgrupp av respondenter kan befinna sig i en utsatt situation. Enligt universitetets och mer specifikt kursens riktlinjer får vi inte intervjua personer vars livsvillkor kan vara komplexa. Exempel som ges, och är relevanta för oss, är våldsutsatta och personer som är föremål för en pågående insats. Det beror på att vissa typer av frågor kan leda till icke-önskvärda känslor hos intervjupersonen. Av den anledningen valde vi till en början att endast göra en enkätstudie som dessutom riktade in sig på en mindre känslig del av livet med skyddade personuppgifter, nämligen kontakten med myndigheter och andra funktioner i samhället.

Vi har dock varit medvetna om att det kan uppstå känslor hos respondenterna även kring ett mindre känsligt ämne som kontakter med olika instanser i samhället. En risk i samband med detta skulle kunna ha varit att vi inte haft kontakt direkt med respondenterna och att vi inte har kunnat söka upp dem för att höra om deras mående efter att de svarat på enkäten. Dock har de haft möjlighet att höra av sig både till oss och till vår handledare med tankar och frågor. Efter etikseminariet som erbjöds på kursen kom vi dessutom fram till att det är positivt att respondenterna med stor sannolikhet följer Instagramkontot *@gomda.kvinnor* och därigenom kan känna samhörighet och stöd om jobbiga tankar och känslor skulle uppstå. Något som bidrog till att vi valde att genomföra studien, trots det som beskrivs ovan, var till följd av de berättelser vi läst på Instagramkontot *@gomda.kvinnor* där det tydligt genomlyser en vilja att berätta om sina erfarenheter.

Flertalet etiska överväganden har också krävts i samband med intervjun. Till att börja med så vill vi påpeka att vi av etiska skäl valde att inte göra intervjuer från början. Vi omvärderade dock vårt beslut när vår handledare fick ett mejl från en kvinna som besvarat enkäten. Kvinnan upplevde inte att det fanns utrymme i enkäten att uttrycka allt hon upplevt under sina tio år med skyddade personuppgifter och därför frågade vår handledare om hon skulle kunna tänka sig att ställa upp på en intervju, vilket hon gärna gjorde.

Vi var mycket osäkra på om vi verkligen skulle göra en intervju med tanke på universitetets riktlinjer om intervjuer med utsatta grupper som nämnts ovan. Av

den anledningen hade vi en konversation med vår handledare som redan från början var positivt inställd till en intervju, framför allt eftersom kvinnan själv tagit kontakt med oss. Vi bestämde oss för att höra av oss till kvinnan per telefon för att höra hennes tankar om att bli intervjuad. Av telefonsamtalet framgick att hon levt med skyddade personuppgifter i tio år och att hon tillförsäffat sig mycket erfarenhet under de åren. Hon uttryckte att hon ville bli intervjuad för att det “någon gång ska bli en förändring i samhället”. Vi förklarade då för henne att vår studie inte är en garanti för att det kommer bli en förändring och att en kandidatuppsats inte har en särskilt stark röst i forskningsvärlden, men hon menade att hon åtminstone ville dela med sig till oss som socionomstudenter så att vi kan ta med oss hennes berättelse och kunskap in i vårt yrkesliv och till våra framtida arbetsplatser. Efter telefonsamtalet bedömde vi att intervjun kunde anses lämplig att genomföra. Vi frågade vår handledare om det var en idé att hon satt med på intervjun, men hon tyckte inte att det behövdes. Vi beslutade då att endast en av oss skulle hålla i intervjun för att på så vis minska maktobalansen något. Det bästa ansåg vi då vara att den som hållit i telefonsamtalet också skulle hålla i intervjun, eftersom en etablerad kontakt skulle kunna ge större trygghet för respondenten. Vi bedömde att det var mer lämpligt att hålla intervjun digitalt via videolänk än fysiskt eftersom vi inte ville veta var i landet personen bodde och vi på ett säkrare sätt då kunde bevara respondentens anonymitet. Respondenten informerades om att hon inte behövde ha på kameran under intervjun. Genom att hålla intervjun via videolänk kunde respondenten se den som utförde intervjun och på så vis känna sig tryggare med att intervjuaren var den som den utgav sig för att vara.

Ett annat etiskt problem uppstod när vi skulle bearbeta enkätsvaren och vi upptäckte att en person som var 17 år hade besvarat enkäten. Enligt universitetets riktlinjer ska vi inte vända oss till barn under 15 år, och även för personer som är 16-17 år bör en restriktiv hållning intas. Vid utformandet av enkäten tänkte vi inte på att någon som var under 18 år skulle se och vilja besvara enkäten. Om vi hade gjort studien igen så hade vi lagt till en fråga om respondenten var över 18 år och inte låtit personen svara om den inte var det. Vi bedömde ändå, tillsammans med vår handledare, att det svar som inkommit av 17-åringen skulle analyseras som de andra respondenternas, eftersom att en person som är över 15 år själv kan samtycka till att delta i en studie.

5.7 Arbetsfördelning

Båda författarna har deltagit i utformandet av alla delar av studien, men huvudansvaret för vissa delar har delats upp. Inledningskapitlet skrevs gemensamt för att båda skulle bli väl insatta i ämnet innan övrigt arbete inleddes. Parallellt söktes litteratur på varsitt håll, men vi hade tidigare kommit överens om vad vi skulle söka på och i vilka databaser. Vi jobbade i olika databaser för att effektivisera arbetet. Vid genomläsning av den litteratur som fanns ansvarade Paulina för SOU 2015:69 (Regeringen 2015) och Hindberg (2009), medan Sadhvi ansvarade för Weinehall et al. (2007) och Barnombudsmannen (2012). När vi på uppmaning av vår handledare ombads att eftersöka internationell litteratur ansvarade Sadhvi för detta. Slutligen har båda författarna arbetat likvärdigt med utformandet av texten i kapitlet om tidigare publikationer (kapitel 3).

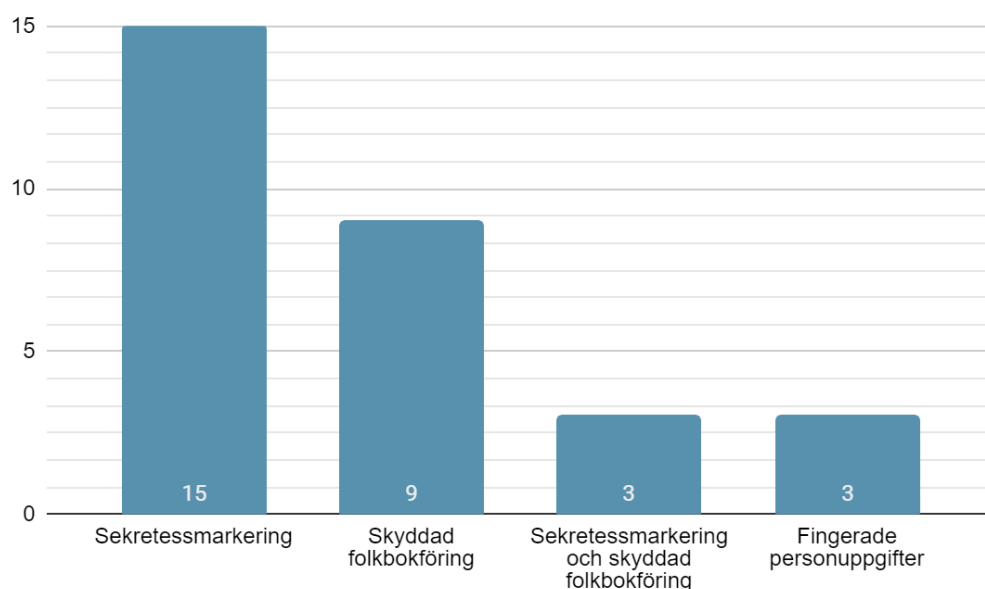
Utformningen av frågorna för enkäten och intervjun gjordes gemensamt, men den digitala enkäten utformades av Sadhvi. Intervjutillfället hölls av Paulina medan Sadhvi fick i uppdrag att transkribera det inspelade materialet. Sammanställning, kodning och bearbetning av resultat skedde gemensamt med variation av arbete på egen hand och tillsammans, likaså gäller för analysen av materialet. Ansvaret för de olika teoretiska begreppen som valts för analys delades upp. Sadhvi fokuserade på att läsa litteratur om social exkludering medan Paulina fokuserade på digital exkludering med Helsepers (2012) modell. Paulina inledde även arbetet med utformningen av kapitlet om stress, vilket sedan slutfördes gemensamt. Sadhvi skrev grunden till metodkapitlet och sedan organiserades och renskrevs det gemensamt. Diskussionen skrevs gemensamt.

Allt material har gemensamt lästs igenom och bearbetats. Båda har varit måna om att arbetet ska utföras enligt instruktionerna och med ett korrekt akademiskt språk och därför har det funnits en enighet om att det är viktigt att vi båda har kontrollerat slutresultatet. Under hela processen har dessutom dialog förts om arbetsfördelningen och under hela processen har arbetet från bådars håll upplevts jämnt fördelat. Vi har hjälpt varandra när energin hos den ena av oss har sinat i vetskap om att den andre kommer att göra samma sak när rollerna är omvända.

6. Resultat och analys

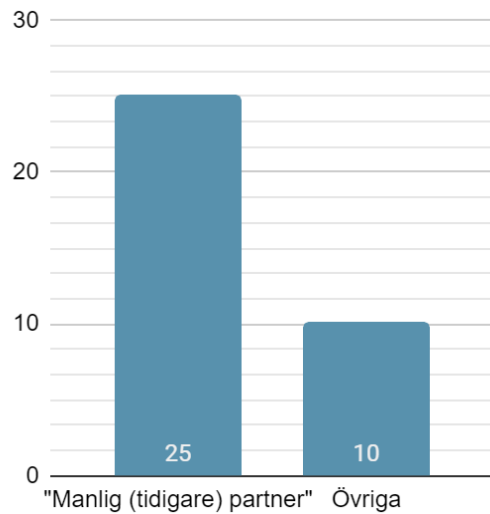
Sammanlagt svarade 30 personer på enkäten. Av dessa identifierade sig 29 respondenter som "kvinna" och en respondent valde svarsalternativet "annat". Åldersspannet var 17-52 år, med en medelålder på ungefär 35 år och en medianålder på 34,5 år. Av de som svarade hade 15 personer sekretessmarkering, nio personer skyddad folkbokföring, tre personer både sekretessmarkering och skyddad folkbokföring och tre personer fingerade personuppgifter. Detta illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 1 Hur många personer som har respektive form av skyddade personuppgifter.

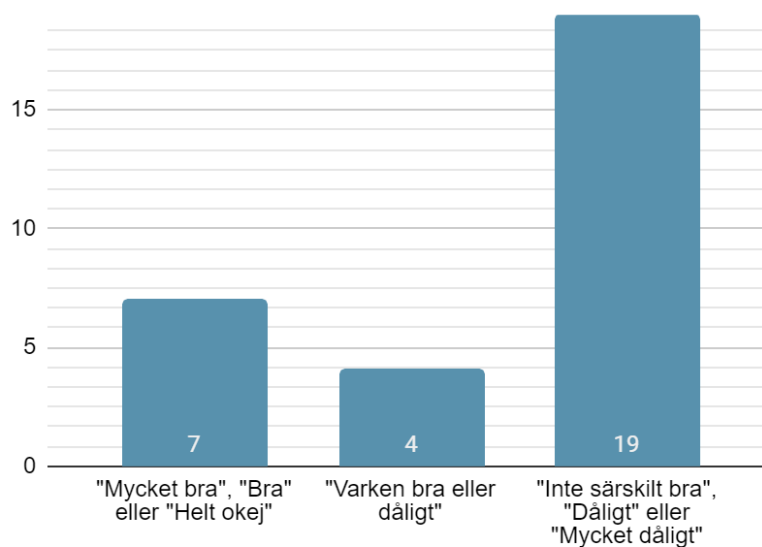
Det var 30 personer som svarade på frågan om vem de skyddades från. 25 personer uppgav att de skyddades från en "manlig (tidigare) partner". Sex personer uppgav någon av de andra alternativen ("kvinnlig (tidigare) partner", "annan man i familjen", "annan kvinna i familjen", "annan man", "annan kvinna", "annan"), av dessa sex personer var det två som valde flera svarsalternativ, därav är det sammanlagt fler svar än respondenter. En av de två som valt flera svarsalternativ räknas dessutom in i båda staplarna eftersom hon skyddades både från "manlig (tidigare) partner" och andra personer. Det var endast tre personer som uppgav att de skyddades från icke-män. Vem respondenterna skyddas från illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 2 Vem respondenterna skyddas från.

På frågan om hur respondenterna upplevde att deras vardag med skyddade personuppgifter fungerade svarade sju personer "mycket bra", "bra" eller "helt ok", fyra personer svarade "vare sig bra eller dåligt" och 19 personer svarade "inte särskilt bra", "dåligt" eller "mycket dåligt". Vi har slagit ihop de svarsalternativ som lutade mer åt det positiva hållet och gjort likadant med de som var mer negativt betingade. Svarsalternativet "vare sig bra eller dåligt" har fått stå kvar för sig själv. Majoriteten av respondenterna hade alltså en negativ upplevelse av sin vardag med skyddade personuppgifter, vilket illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 3 Hur respondenterna upplevde sin vardag med skyddade personuppgifter.

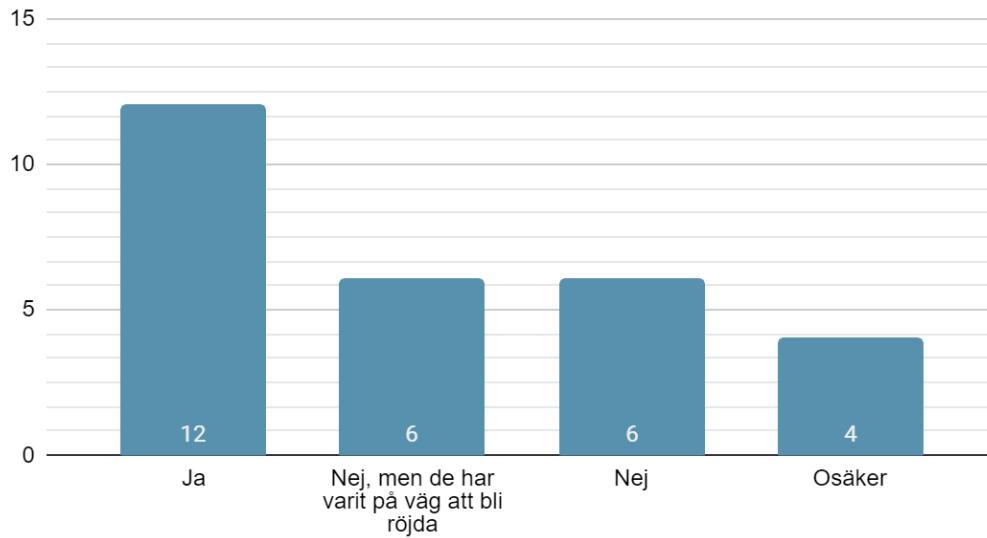
Ovan presenteras endast univariata analyser av enkätsvaren av anledningen att bivariata analyser inte hade blivit statistiskt signifikanta till följd av det begränsade antalet enkätsvar.

Vi har tematiserat enkätsvaren och kommer nedan att presentera dem i fem underrubriker: “Rädsla”, “Exkludering”, “Tid och energi”, “Positiva erfarenheter av bemötande” och “Sociala kontakter”.

6.1 Rädsla

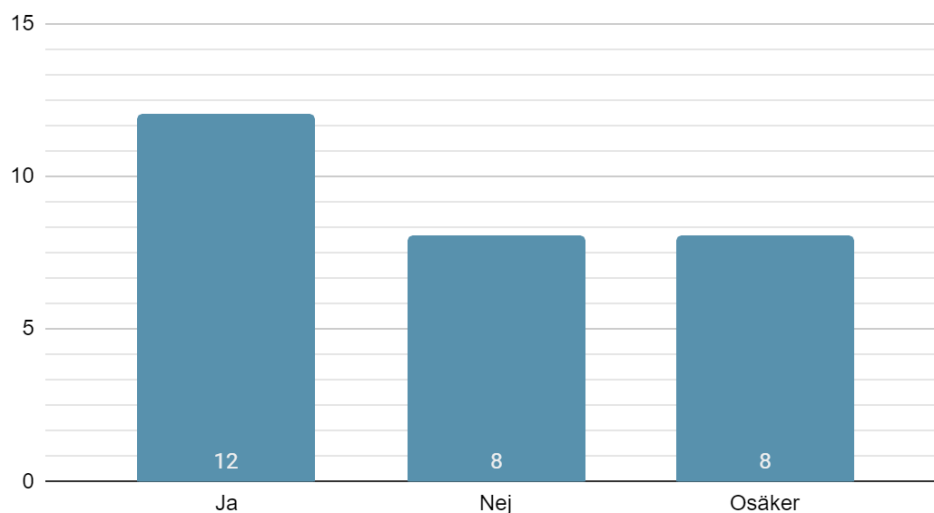
Ungefär hälften av respondenterna beskriver att de upplever en rädsla för att bli röjda eller hittade. Rädslan beskrivs i samband med kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället, som till exempel företag, hyresvärdar och sociala medieplattformar. I enkäten ställdes frågan om respondenternas personuppgifter någon gång blivit röjda på grund av kontakt med myndigheter eller andra funktioner i samhället. Tolv respondenter svarade “ja”, sex svarade “nej, men de har varit på väg att bli röjda”, sex respondenter svarade “nej” och fyra svarade “osäker”. Drygt en tredjedel av respondenterna uppger alltså att de någon gång fått sina personuppgifter röjda. Vårt resultat skiljer sig från det resultat som Jämställdhetsmyndigheten (2022b) presenterar i sin delrapport, där det uppges att tre av fyra av deras respondenter någon gång har blivit röjda. Svaren från vår enkät presenteras i diagrammet nedan.

Diagram 4 Har dina personuppgifter någon gång blivit röjda i kontakt med myndigheter eller andra funktioner samhället?

Respondenterna fick också besvara frågan om de någon gång avstått från att kontakta någon myndighet eller annan funktion i samhället till följd av rädslan att bli röjd. Tolv respondenter svarade “ja”, åtta respondenter svarade “nej” och åtta respondenter svarade “osäker”. Drygt en tredjedel av respondenterna har alltså begränsat sina kontakter till följd av rädslan att bli röjd. Det här illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 5 Har du någon gång avstått från att kontakta någon myndighet eller annan funktion i samhället till följd av rädslan att bli röjd?

6.1.1 Rädsla vid kontakt med myndigheter

Ett exempel där en rädsla att bli röjd framkommer återkommande gånger är i samband med hantering av post. Skatteverket har ett förmedlingsuppdrag för post som ska skickas till de med skyddade personuppgifter (Skatteverket 2022c). Kontakt med Skatteverket är alltså ofta en förutsättning för att någon med skyddade personuppgifter ska få sin post. Fyra enkätrespondenter beskriver en rädsla att bli röjd i samband med posthantering. Rädslan verkar uppstå till följd av att det finns en risk att post skickas till den gamla adressen, där förövaren bor, samt att post från förövaren förmedlas. En respondent skriver:

Skatteverket har förmedlat brev från exmaken innehållandes hotbrev. I och med att det på deras (Skatteverkets) hemsida står exakt hur du ska göra för att få fram post till en skyddad person möjliggör det att han kan skicka brev till mig. Förövaren kan till exempel skicka GPS-sändare i ett kuvert och då måste jag flytta.

- Kvinna, Skyddad folkbokföring

I ovan nämnda citat beskriver respondenten att förövaren har möjlighet att ta kontakt med henne genom att skicka post. Att posthanteringen kan innebära säkerhetsrisker konstateras även i Jämställdhetsmyndighetens (2022b) delrapport.

Att vara rädd för att förövaren ska ta kontakt, samt att leva med en rädsla för vad som ska komma på posten, skulle kunna beskrivas som en social stressor. En social stressor kan bero på ett socialt förhållande, i det här fallet handlar det om det sociala förhållandet *social miljö*. Sociala stressorer, liksom andra stressorer, skapar en risk för att stress utvecklas (Währborg 2002, s. 73). Att få en GPS-sändare på posten som kommer från förövaren innebär att förövaren med största sannolikhet kan hitta den skyddade personen som därmed behöver flytta. En flytt kan i sin tur utlösa psykologiska stressorer som kan uppstå till följd av olika livshändelser, till exempel nya bostadsförhållanden (ibid. s. 60f). Även sociala stressorer kan utlösas till följd av flytt till annan ort eller en hastig livsförändring (ibid. s. 73).

Ett ytterligare problem vid kontakt med Skatteverket beskriver två respondenter har uppstått vid telefonkontakt. Samma problem beskrivs av en respondent

angående Försäkringskassan. Några respondenter har erfårit att myndigheter inte alltid kontrollerar identiteten på den personen som ringer. En av respondenterna skriver:

Det har hänt att jag har uppgett mitt personnummer och att personal på Skatteverket då bekräftar mitt fullständiga namn och adress utan att säkerställa att jag är jag. Skatteverket har ju inte någon aning om ifall det är jag eller exmakens släkting som ringer.

- Kvinna, Skyddad folkbokföring

Rädslan att bli röjd av myndigheter och andra funktioner i samhället kan anses befogad med tanke på att det i Jämställdhetsmyndighetens (2022b) delrapport framgår att tre av fyra personer har blivit röjda och att flera av dessa har blivit röjda av myndigheter. Även i vår studie framgår att några av respondenterna har blivit röjda av myndigheter som socialtjänst, Försäkringskassan och Polisen. En respondent skriver exempelvis att socialtjänsten har råkat skicka hem papper till förövaren där hennes och barnets vistelseort framgick samt vilket förskola barnet skulle börja på.

6.1.2 Rädsla vid kontakt med andra funktioner i samhället

Respondenter beskriver att rädsla för att bli röjd också kan uppstå vid kontakt med exempelvis bostadsmarknaden, arbetsmarknaden och vid användandet av sociala medier. Även vid kontakt med banken, mobiloperatörer och vid e-handel beskriver respondenterna att det finns en risk att bli röjd.

Två respondenter uppger att deras hyresvärd inte kunnat garantera att deras identitet kunde hållas säker. En av respondenterna erbjöds därför bara ett inneboendekontrakt under flera års tid. En annan respondent berättar att hyresvärden lovat att lås till trapphuset skulle installeras så att ingen obehörig kom in i byggnaden, dock menar respondenten att det är ett löfte som inte infriats efter ett års tid. Att behöva välja bort hyresvärdar för att de inte kan garantera ens säkerhet leder till att boendalternativen begränsas och skulle på så sätt kunna ses som en exkludering från delar av bostadsmarknaden. Att exkluderas från bostadsmarknaden kan kopplas till Helpers (2012) modell om exkludering och skulle kunna

placeras in i offline-fältet i modellen. Vilket fält i offline-fältet som bostadsmarknaden borde placeras in i är dock inte lika tydligt då bostad inte är en resurs som Helsper (ibid.) nämner i sin beskrivning av modellen. Ändå är bostad en relevant resurs att placera på offline-sidan i modellen eftersom avsaknad av bostad, eller hemlöshet, kan räknas till social exkludering (Pettersson och Davidsson 2016b).

Att inte kunna ha ett förstahandskontrakt, utan att behöva stå som inneboende, skulle kunna ses som en form av rättslig exkludering eftersom en inneboende inte har samma rättigheter som om den som själv står på kontraktet (Sahlin 2016, s. 94). Även den sociala dimensionen av social exkludering är relevant att uppmärksamma i sammanhanget, och då den delen av dimensionen som handlar om möjligheten till ett socialt liv som personen själv kan kontrollera (ibid.). Kopplat till exemplet som tidigare gavs, om avsaknaden av ett låssystem till en byggnad, skulle en persons sociala liv eventuellt kunna begränsas då det skulle kunna innebära att personen till följd av rädsla undviker att lämna sin bostad.

Flera respondenter uppger även en rädsla för att bli röjda på sin arbetsplats eller vid arbetsansökan. En respondent uppger att arbetsgivaren har röjt hennes personuppgifter, "De lade ut min adress på sin hemsida, vilket gjorde att jag behövde flytta" skriver hon. En annan respondent beskriver att hon avstått från att söka vissa jobb då det har känts osäkert. Anställning är en resurs som ingår i det ekonomiska offline-fältet i Helspers (2012) modell. Att inte våga söka vissa jobb kan räknas som exkludering från delar av arbetsmarknaden och därmed en risk att exkluderas från det ekonomiska offline-fältet i Helspers (ibid.) modell.

Svårigheter i samband med användandet av sociala medier och registrering på webbplatser uppges av 17 respondenter i enkäten. Ungefär hälften av dessa 17 respondenter uppger att de inte har vågat registrera sig på någon form av sociala medier till följd av risken för att bli hittad. De som använder sociala medier uppger att de inte använder sitt riktiga namn och att de tänker igenom noga vilka de följer, men vissa väljer bort sociala medier helt. En respondent skriver:

Jag kan inte ha några sociala medier. Han hittade mig direkt trots att jag inte hade vare sig namn eller foton på mitt ansikte. Polisen sa att jag ska vänja mig vid att inte ha sociala medier.

- *Kvinna, Fingerade personuppgifter*

Rädslan att bli röjd i samband med användandet av sociala medier kan jämföras med vad som framkom i Barnombudsmannens (2012) publikation där respondenterna beskriver att om de hade sociala medier var de tvungna att ständigt vara vaksamma på vad de publicerade och vilka de följde. Genom att inte kunna delta på sociala medieplattformar försvinner, både för våra respondenter och respondenterna i Barnombudsmannens (ibid.) rapport, vissa möjligheter att kunna hålla kontakt med människor som inte bor i närheten.

I Martin, Hope och Zubairi (2016) framkommer att deltagande på sociala medier och andra webbaserade forum är väsentliga för att kunna delta fullt ut i samhället, då det i dag är mycket som sker via sociala medier som även har inflytelse på resten av samhället. Att exkluderas från användandet av sociala medier skulle därmed kunna innebära en exkludering från det sociala digitala fältet som återfinns i Helspers (2012) modell, där resurserna socialt deltagande och kommunikation återfinns. Till dessa resurser kan sociala medier räknas. Att exkluderas från det sociala digitala fältet kan i sin tur leda till exkludering från det sociala offline-fältet eftersom det idag är ett vanligt sätt att hitta nya kontakter genom sociala medier och att behålla redan befintliga kontakter.

6.2 Exkludering

Även om exkludering har använts som analysverktyg i avsnittet ovan så låg fokus där i första hand på respondenternas rädsla, som i vissa fall har kunnat leda till exkludering. Det resultat som presenteras nedan har istället i första hand ett fokus på *olika former* av exkludering. Social exkludering kan ses som ett multidimensionellt begrepp som inkluderar fenomen som till exempel arbetslöshet, hemlöshet, funktionsvariation, missbruk och etniskt ursprung. Att tillhöra flera av dessa kategorier samtidigt ökar risken för social exkludering (Petersson och Davidsson 2016b). Vi vet inte vilka kategorier våra respondenter tillhör utöver kön, ålder och vilken typ av skyddade personuppgifter de har och det blir därmed

svårt att uttala sig om eventuella skillnader inom gruppen när det kommer till faktorer som kan bidra till exkludering.

På flera sätt beskriver respondenter hur de exkluderas från myndigheter och andra funktioner i samhället till följd av att hanteringen av deras skyddade personuppgifter inte fungerar. Nedan delas resultatet in i fyra olika kategorier av exkludering: “Exkludering från digitala tjänster”, “Exkludering från offline-tjänster” (som syftar till de tjänster som inte är digitala), “Exkludering till följd av okunskap och brist på rutiner” samt “Exkludering från rättigheter”.

6.2.1 Exkludering från digitala tjänster

Vid flera myndigheter och andra funktioner i samhället beskriver respondenterna att det är svårt att ta del av de digitala verktyg som idag förväntas att en person använder sig av. Flera enkätrespondenter beskriver bland annat att det inte går att använda sig av vårdens webbaserade tjänster, utan att allt måste ske via telefon eller post. Till exempel kan det vara svårt vid tidsbokning. En kvinna med skyddad folkbokföring skriver: “Jag kan inte göra något elektroniskt, utan allt måste ske via telefon. Och det är inte alltid de som svarar i telefon förstår det”. En annan respondent skriver att det för henne inte ens fungerar att boka tid via telefon på vårdcentralen:

De kräver att jag lämnar mobilnummer och personnummer när jag ringer och när jag förklarar varför jag vägrar att lämna det är svaret att de inte kan hjälpa mig. När jag går till vårdcentralen och bokar över disk går det bra.

- *Kvinna, Fingerade personuppgifter*

Den första respondenten kan inte ta del av vårdens webbaserade tjänster men kan få hjälp över telefon, vilket inte den andra respondenten kan. Variationen av möjligheter skulle kunna bero på att de har olika former av skyddade personuppgifter, vilket kan göra det olika svårt att ta del av vissa funktioner i samhället. Det är svårt att placera in digitala bokningstjänster för vård i något av fälten i Helsepers (2012) modell, men eftersom fysisk och psykisk hälsa återfinns under det personliga fältet på offline-sidan borde sådant som påverkar den fysiska och psykiska hälsan på den digitala sidan återfinnas i det personliga digitala fältet.

Anledningen till det är att det *personliga* fältet på den digitala sidan endast kan påverkas av det *personliga* fältet på offline-sidan, alltså det motsvarande fältet (ibid.). Att inte kunna använda sig av de digitala bokningstjänsterna skulle kunna innebära en risk att en person inte lyckas boka en tid eller väljer bort att kontakta vården då det är krångligt. Det skulle kunna leda till uteblivna vårdbesök som i sin tur kan påverka hälsan negativt.

Tio respondenter uppger även svårigheter med att ta del av Försäkringskassans digitala tjänster. Fyra respondenter uppger att de inte kan utföra några ärenden digitalt med sina skyddade personuppgifter, detta var både respondenter med sekretessmarkering och skyddad folkbokföring. Det framgår bland annat att de inte kan ansöka om vård av barn (vab) och föräldrapenning digitalt, utan att det måste göras i pappersform, vilket medför att hanteringen av ärendet tar längre tid och att den ekonomiska ersättningen då blir fördröjd.

Genom att inte kunna ta del av Försäkringskassans digitala verktyg kan man säga att en person riskerar att exkluderas både från det digitala fältet och offline-fältet i Helpers (2012) modell. Eftersom Försäkringskassans digitala tjänster används för att rapportera olika former av frånvaro från arbetsplatsen, och därmed berör inkomst, placeras exkluderingen från dessa tjänster in under ekonomisk digital exkludering.

Att inte kunna ta del av Försäkringskassans digitala tjänster leder till att den ekonomiska ersättningen riskerar att komma sent. Att viss inkomst faller bort en månad kan för vissa personer innebära att räkningar inte kan betalas i tid. En försenad betalning leder ofta till påminnelseavgifter, som i sin tur ökar utgifterna för den redan ekonomiskt utsatta personen. Hindberg (2009) skriver att kvinnor med skyddade personuppgifter många gånger har låga inkomster. Lägre inkomst en månad utgör därmed en risk att exkluderas från det ekonomiska offline-fältet i Helpers (2012) modell, även om inkomsten kommer förr eller senare.

Även på arbetsplatser kan tillgången till digitala tjänster innebära svårigheter. En respondent skriver att det varit problem med hennes e-postkonto och en annan beskriver problem med passerkort på arbetsplatsen. Ytterligare en respondent skriver så här:

Upplevde att ingen ville ansvara för risken att min identitet röjdes, så jag kunde aldrig ha inlogg till olika system, vilket i sin tur gjorde att jag inte kunde utföra vissa arbetsuppgifter.

- *Kvinna, Fingerade personuppgifter*

I citatet ovan ges ett exempel på hur en person exkluderas digitalt från sin arbetsplats och från sina arbetsuppgifter. Digitala arbetsuppgifter skulle kunna placeras i det ekonomiska digitala fältet i Helsepers (2012) modell, eftersom resursen anställning återfinns i det motsvarande offline-fältet. Att inte kunna utföra alla delar av sitt arbete kan eventuellt bidra till stress och att inte känna sig tillräcklig på arbetsplatsen. Währborg (2002, s. 60f) beskriver att vissa livshändelser kan klassas som en psykologisk stressor och ger exempel på livshändelser som att sluta ett arbete eller att levnadsförhållanden förändras. Utifrån dessa exempel på livshändelser skulle även förändring i arbetssituationen kunna tolkas som en livshändelse och därmed en psykologisk stressor.

En annan digital tjänst som 20 av respondenterna upplever svårigheter med är e-handel. Fyra respondenter skriver att de aldrig handlar på nätet medan nio personer uppger att de ibland gör det, men att det då förutsätter att ett visst betalsätt finns tillgängligt, att paketet kan levereras på ett visst sätt eller att de kan använda någon annan persons namn och adress för betalning och leverans. E-handel är en resurs som ingår i det ekonomiska digitala fältet i Helsepers (2012) modell. Att inte kunna handla på nätet innebär därmed en risk för att exkluderas från det ekonomiska digitala fältet.

I likhet med tidigare kartläggningar (se t.ex. Barnombudsmannen 2012) visar det sig att många av våra respondenter (17 personer) uppger att de haft svårighet att teckna mobilabonnemang, som ofta är en förutsättning för att kunna använda en mobiltelefon. Flertalet respondenter menar att de inte kan ha mobilabonnemang alls och några uppger då att de istället använder sig av kontantkort. En person skriver:

I och med att de inte kan göra kreditupplysning så går det inte att ansöka om abonnemang eller köpa ny telefon. Så man är fast

med ett skitabonnemang och skittelefon om inte andra kan hjälpa till.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring och Sekretessmarkering*

Att inte kunna välja mobilabonnemang skulle kunna innebära en begränsad användning av mobiltelefonen för personer med skyddade personuppgifter och därmed en exkludering från det sociala fältet i Helsepers (2012) modell, då mycket socialt idag sker via mobiltelefoner. Att kunna använda sociala medier och andra webbaserade forum, som många ofta gör via mobiltelefonen, är idag många gånger väsentligt för att kunna ta del av vissa delar av samhället (Martin, Hope och Zubairi 2016).

6.2.2 Exkludering från tjänster offline

Med tjänster offline menas sådana tjänster som inte tillhandahålls digitalt. 16 respondenter vittnar om att deras post ofta kommer sent eller tappas bort. Två respondenter skriver att posten alltid är minst tre veckor sen och en annan om att det kan ta upp till tre månader för post att komma fram. Några skriver att de fått tider till vårdbesök via post så sent att de missat tiden. Det beskrivs även att extra betalningsavgifter kan förekomma för att de fått räkningar för sent. En person skriver att "posten tar så lång tid att räkningar har gått till påminnelse, inkasso och till och med kronofogden". Två respondenter beskriver att de specifikt haft problem med påminnelseavgifter på trängselskatt till följd av att räkningen inte kommit fram. En av dem skriver:

En räkning för trängselskatt skickades till min gamla adress. När jag inte betalat i tid fick jag påminnelseavgift som de inte avskrev trots att jag förklarat att jag inte fått räkningen på grund av att jag har skyddat boende och sekretessmarkering.

- *Kvinna, Sekretessmarkering*

Att fördröjning av post kan leda till extra avgifter nämns också i Hindberg (2009). För att se till Helsepers (2012) modell kan vi placera in det som beskrivs ovan i det personliga och det ekonomiska offline-fältet. Till det personliga fältet hör resurserna fysisk och psykisk hälsa och genom bristerna i posthanteringen riskeras

hälsan genom att personen till exempel inte får kallelser till vårdbesök i tid. Det i sin tur innebär en risk för exkludering från det personliga offline-fältet. I Hindberg (2009) nämns också att det är vanligt att kvinnor med skyddade personuppgifter har låga inkomster till följd av arbetslöshet, de extra utgifter som kan uppstå till följd av bristerna i posthanteringen skulle med andra ord kunna vara svåra att betala, då ekonomin redan är ansträngd för kvinnorna. Inkomst hör till det ekonomiska offline-fältet i Helpers (2012) modell och den ekonomiska belastningen skulle alltså även kunna innebära en risk att exkluderas från det ekonomiska offline-fältet i Helpers (ibid.) modell.

I Jämställdhetsmyndighetens (2022b) delrapport framgår också att rösträtten inskränks för vissa personer med skyddade personuppgifter, bland annat till följd av att röstkort har kommit bort på posten. I FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna framgår i artikel 21 att “Var och en har rätt att delta i sitt lands styre, direkt eller genom fritt valda ombud” (Amnesty 2018), det är alltså en medborgerlig rättighet att rösta i val. Två respondenter i vår studie beskriver att inte heller de har kunnat rösta i val under sin tid med skyddade personuppgifter. En av dem skrev att hon inte kunde rösta i den kommun eller region hon bor i eftersom hon inte är skriven där, dock var det ingen som uppgav att de blivit av med sitt röstkort på posten som flera i Jämställdhetsmyndighetens (2022b) rapport beskrev. Att inte kunna ta del av sina medborgerliga rättigheter kan kopplas till det sociala offline-fältet i Helpers (2012) modell, där bland annat resurserna politiskt och medborgerligt deltagande ingår. Att inte kunna rösta skulle alltså kunna leda till en exkludering från det sociala offline-fältet.

I avsnitt 6.2.1 beskrivs att det kan finnas svårigheter på arbetsplatsen i samband med skyddade personuppgifter, men flera respondenter nämner också svårigheter med att få jobb överhuvudtaget. Sex respondenter uppger att de upplevt svårigheter vid kontakt med Arbetsförmedlingen och tre personer har upplevt att arbetsgivare har avstått från att anställa dem när de berättat att de har skyddade personuppgifter. En person skriver: “Jag har aldrig blivit kallad till intervju när jag förklarat läget. I de fall jag *inte* förklarade kom jag på intervju varje gång.” En annan respondent skriver:

Jag arbetar med X och är utbildad inom den sektorn (...), men trots att jag har ett felfritt utdrag ur belastningsregistret och ett fint och tungt CV så får jag till svar att jag inte kan arbeta där då jag lever med skydd. Så sex års universitetsstudier helt åt pipsvängen.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

I citaten ovan beskrivs att personer riskerar att exkluderas helt från arbetsmarknaden då vissa arbetsgivare inte vill anställa personer med skyddade personuppgifter. I Helsepers (2012) modell är anställning en resurs som återfinns i det ekonomiska offline-fältet och avsaknad av anställning skulle därmed kunna innebära en exkludering från detta fält. Det kan i sin tur leda till att inkomsten, som också är en resurs i det ekonomiska offline-fältet, påverkas. Helseper (ibid.) menar att avsaknad av flera resurser inom ett fält ökar risken för exkludering från fältet.

Avsaknad av fast inkomst kan leda till svårigheter på bostadsmarknaden, vilket beskrivs av Hindberg (2009). Av Hindberg (ibid.) framgår att hyresvärdar sällan vill skriva kontrakt med någon som inte har fast inkomst och att det också är svårt att få bostadslån. Även i vår undersökning uppger flera respondenter svårigheter med att hyra lägenhet och att få banklån.

Fyra personer vittnar om hyresvärdar som inte velat hyra ut till dem. En respondent skriver om en hyresvärd som drog sig ur när de skyddade personuppgifterna uppdagades. En annan respondent menar att det är ett problem att både ha skyddade personuppgifter och att leva på ekonomiskt bistånd. Två respondenter uppger att det endast är vissa bostadsbolag som kan tänka sig att hyra ut, de båda menar att de upplevt att mindre bostadsbolag är mer benägna att hyra ut till skyddade personer än större och mer kända bostadsbolag.

Våra resultat bekräftar tidigare studier om exkludering på bostadsmarknaden. Till exempel framgår i Hindberg (2009) att hyresvärdar sällan vill ta sig an personer med skyddade personuppgifter för att de exempelvis är rädda för att förövaren ska dyka upp. Liknande beskrivs också i Jämställdhetsmyndighetens (2022b) delrapport.

Bostad är, som diskuterats i avsnitt 6.1.2, svårt att passa in i Helsepers (2012) modell för exkludering, men rimligtvis borde resursen bostad kunna passas i något av offline-fälten då personer tydligt exkluderas. Att inte kunna få en bostad skulle kunna kopplas ihop med begreppet rättslig exkludering (Sahlin 2016, s. 94), då de skyddade personuppgifterna i många fall utgör ett hinder för att teckna hyreskontrakt och personen därmed riskerar att avvisas från bostadsmarknaden.

Även svårigheter med att få bostadsbidrag framkommer i enkätsvaren. En respondent beskriver att Försäkringskassan vägrat ge henne beslut om bostadsbidrag för att hon inte kunde uppge exakt adress, trots att hon kunde ange all annan information om lägenheten samt hade ett intyg från sin hyresvärd. Att inte kunna få beslut om bostadsbidrag kan räknas till exkludering från det ekonomiska offline-fältet i Helsepers (2012) modell där inkomst ingår. Med tanke på att det ovan framgår att personer med skyddade personuppgifter ofta har låga inkomster, kan en förlorad inkomstkälla som bostadsbidrag medföra än mer ekonomiska svårigheter.

En respondent ger ett annat exempel på ett tillfälle där ersättning som hon haft rätt till har fallit bort, på grund av att hon till följd av hotbilden inte kunnat uppge de personuppgifter som krävts av Försäkringskassan:

Jag nekades först vab i och med att jag inte fyllde i vilken avdelning och vilken skola/förskola som barnen går på. Att jag inte gjorde det hade att göra med att det inte är förenligt med mitt skydd. Polisen och Skatteverket höll med om att Försäkringskassan inte behövde ha dessa uppgifter, men ändå har jag nekats vab och föräldrapenning för att jag inte ger ut uppgifter som skulle röja min skyddade folkbokföring.

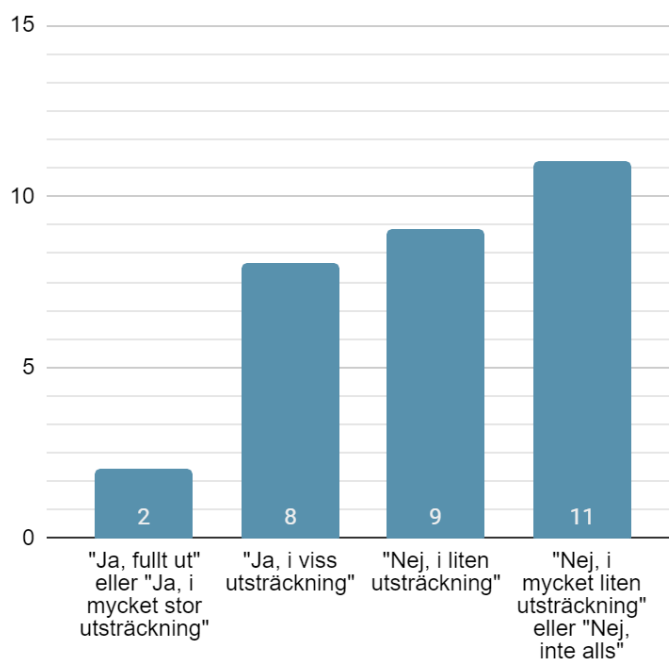
- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

Även här kan situationen innebära en risk för exkludering från det ekonomiska offline-fältet enligt Helsepers (2012) modell, då respondenten riskerar att inte få del av de ekonomiska tillgångarna som hon har rätt till.

6.2.3 Exkludering till följd av brist på kunskap, förståelse och rutiner hos myndigheter och andra funktioner i samhället

Respondenterna i enkäten tillfrågades också om de anser att anställda inom myndigheter och andra funktioner i samhället har kunskap om hur skyddade personuppgifter ska hanteras. Två personer svarade "Ja, fullt ut" eller "Ja, i mycket stor utsträckning", åtta personer svarade "Ja, i viss utsträckning" och nio personer "Nej i liten utsträckning". Elva personer svarade "Nej, i mycket liten utsträckning" eller "Nej, inte alls". Det är alltså 20 respondenter som svarat i mer negativ dager, vilket är dubbelt så många som de som svarat åt det mer positiva hållet. Det illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 4 Om respondenterna anser att anställda inom myndigheter och andra funktioner i samhället har kunskap om hur skyddade personuppgifter ska hanteras.

Missnöjet med hur myndigheter och andra funktioner i samhället hanterar skyddade personuppgifter framgår också i respondenternas öppna svar. Återkommande teman är brist på kunskap, förståelse och rutiner kring hur uppgifterna ska hanteras. Det är också något som framkommer i flera tidigare publikationer, exempelvis i Weinehall et al. (2007).

Vid kontakt med vården skriver en av respondenterna:

Det är problem med att få rutinvård som till exempel cellprov, på grund av att regionen vi bor i inte anser sig ansvara för min och mina barns vård (...). Barnen får inte heller kallelser till tandvården.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

Att barn inte kallas till tandläkarbesök framgår även i Barnombudsmannens (2012) publikation, där det beskrivs att vissa barn och ungdomar inte har fått kallelse till tandläkaren på över fem år. Kopplat till Helspers (2012) modell innebär uteblivna vårdbesök en risk för exkludering från det personliga offline-fältet, där fysisk och psykisk hälsa återfinns som resurser. Att inte få kallelser till rutinbesök för exempelvis cellprov eller tandvård kan innebära en risk för att sjukdomar eller andra besvär inte behandlas i tid eller upptäcks alls.

Sex respondenter skriver även att de upplever att de har blivit illa bemötta vid kontakt med vården. Så här skriver en respondent:

En sjuksköterska ifrågasatte min sekretessmarkering. Det var jobbigt för dem att jag hade det.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

Upplevelsen av att vara besvärlig återkommer även i intervjupersonens beskrivning, fast vid kontakt med socialtjänsten:

Det har ju hänt att personer inom socialtjänsten har sagt till mig att 'om du tycker att det är så jobbigt att ha skyddade personuppgifter, varför har du det då?'

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

Även om citaten ovan handlar om att respondenterna blivit illa bemötta kan detta ändå hävdas bero på okunskap och oförståelse för en persons situation. Att respondenterna upplever att de blivit illa bemötta vid kontakt med funktioner i samhället, vars uppgift är att tillhandahålla omsorg för samhällets medborgare, skulle kunna leda till att respondenterna i vissa fall väljer bort att kontakta dessa. Det här kan i sin tur leda till exkludering från det personliga offline-fältet i

Helspers (2012) modell, där resurserna fysisk och psykisk hälsa återfinns. Det skulle också kunna innebära exkludering från det ekonomiska offline-fältet om de avstår från att vända sig till exempelvis socialtjänsten, där ansökan om ekonomiskt bistånd görs. Exkludering från flera fält samtidigt kan enligt Helsper (ibid.) leda till det hon kallar för djup exkludering.

Att det i många delar av samhället inte finns implementerade rutiner kring hur professionella ska hantera skyddade personuppgifter skulle kunna leda till den oförståelse och okunskap som respondenterna beskriver. Det är viktigt att lägga fokus på hur och varför social exkludering sker (Petersson och Davidsson 2016c) och ovan redovisas några exempel på hur social exkludering skulle kunna uppstå till följd av bristande kunskap, förståelse och rutiner hos myndigheter och andra funktioner i samhället.

6.3 Tid och energi

Flera respondenter beskriver att livet med skyddade personuppgifter tar mycket tid och energi. Ett exempel, som två respondenter tar upp, är tiden som läggs på att sitta i telefonkö för att komma till rätt avdelning på Försäkringskassan. En annan respondent beskriver följande:

Vad man än ska göra, söka kolloplats, söka bostadsbidrag, skolplats, beställa internetabonnemang, få hjälp med trasigt element i lägenheten, hjälpa barnen med konto till skolplattformar osv. ALLT tar minst tio gånger så lång tid.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

Tidsaspekten återkommer även i intervjun flertalet gånger. Bland annat beskriver intervjupersonen ett tillfälle där hon uppskattar att det tog runt fem timmar att registrera hennes barn till en skolplattform, till följd av alla mejl och telefonsamtal som krävdes, något som hon menar borde tagit tio minuter att genomföra. Intervjupersonen förklarar att det känns som att hon har en halvtidstjänst med att rodla i sådant som hör till livet med skyddade personuppgifter:

Andra människor använder ju bara sitt personnummer och så är saken biff. (...) Jag vet inte hur många tusen timmar jag har lagt på detta, det går inte att överblicka, det är helt omöjligt.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

All denna tid som läggs på komplicerade processer och regelverk som inte är anpassade för personer som avviker från normen kan leda till stress. Tid nämns i Währborgs (2002, s. 68) beskrivning av kognitiva stressorer, där han menar att tidspress är en kognitiv stressor. Tiden som går åt till att hantera livet med skyddade personuppgifter kan också innebära en risk för att personen exkluderas från flera olika fält i Helsepers (2012) modell, till följd av att de har mindre tid att lägga på annat. Till exempel kanske de inte har tid att delta i sociala sammanhang, vilket gör att färre sociala kontakter knyts och de därmed riskerar att exkluderas från det sociala offline-fältet. Det finns också en risk att de inte har tid att ta hand om sig själva och därmed riskerar hälsan att bli lidande, då finns det risk att personen utesluts från det personliga offline-fältet, där resursen hälsa återfinns.

En respondent beskriver också hur det var att söka en kurs på universitetet:

Att söka kurs och sen skyddas på skolan var världens projekt att sätta sig in i. Jag var helt slut innan kursen ens börjat.

- *Ospecificerad könsidentitet, Skyddad folkbokföring*

Även detta citat visar på den extra energi livet med skyddade personuppgifter kräver. I det här fallet skildras hur det var för en person att söka en kurs på ett universitet. Att det som personen skriver är "världens projekt" att ordna med en universitetsansökan utgör en risk att personer som kanske vill utbilda sig undviker det eller ger upp för att systemet är svårgenomskådligt. De riskerar då att exkluderas från det ekonomiska offline-fältet i Helsepers (2012) modell, där utbildning ingår.

Jämställdhetsmyndigheten (2022b) föreslår att en kontaktperson ska erbjudas till de våldsutsatta kvinnor och barn som har skyddade personuppgifter. Kontaktpersonen föreslås finnas till som vägledning och stöd vid kontakt med myndigheter och för att besvara frågor som kan uppstå. Två respondenterna i vår studie

skriver i sina enkätsvar att de själva vill ha en kontaktperson som de kan vända sig till. En av respondenterna skriver:

Jag önskar att det fanns någon som hade i uppgift att stötta och ge råd till oss med skydd (...) I nuläget finns det ingenstans att vända sig.

- *Ospecificerad könsidentitet, Skyddad folkbokföring*

Genom att avlasta med en kontaktperson skulle mindre tid och energi behöva läggas på att koordinera livet med skyddade personuppgifter, vilket skulle frigöra mer tid för annat och förhoppningsvis minska risken för att uppleva en allt för stor tidspress som i sin tur kan leda till stress (Währborg 2002, s. 68).

6.4 Positiva erfarenheter av bemötande

Trots de svårigheter i kontakter med myndigheter och andra funktioner i samhället som beskrivs tidigare i kapitlet uppger 18 respondenter att de även haft positiva upplevelser av bemötande. Ett genomgående tema i vad respondenterna beskriver som positiva situationer är att de upplever att många enskilda personer inom olika verksamheter ofta gör sitt bästa, men att de inte har förutsättningarna för att hjälpa personer med skydd. En respondent skriver om vården:

Jag upplever att viss vårdpersonal jag träffat har gjort sitt bästa, men att det inte finns något system för oss som lever med skyddade personuppgifter.

- *Kvinna, Fingerade personuppgifter*

Sju respondenter skriver också att de upplevt att Polisen har varit bra, vilket skulle kunna tyda på att det hos Polisen finns mer tydliga rutiner och riktlinjer kring hur skyddade personuppgifter ska hanteras. En respondent skriver följande om Polisen:

De är alltid mycket professionella och tydliga med vilka uppgifter de skriver ner och hur de ska hanteras.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

Att såpass många av de som svarat på enkäten ändå har haft positiva upplevelser kan ses som hoppfullt. Att det finns professionella som, liknande det i citaten ovan, anstränger sig för att göra sitt bästa är ett steg till inkludering i samhället. För att förstå hur och varför exkludering sker menar Petersson och Davidsson (2016b) att det är viktigt att lägga fokus på de aktörer och processer som genom sina arbetssätt bidrar till exkludering i samhället. I det här avsnittet läggs istället fokus på det som fungerar, vilket då gör att vi kan identifiera vad som skulle kunna motverka de exkluderande processerna. Till exempel kan man tänka sig att tydlighet, som Polisen verkar tillhandahålla enligt respondenten i citatet ovan, kan vara något som kan motverka de exkluderande processerna eftersom deras tjänster och insatser då kan användas oavsett om du har skyddade personuppgifter eller inte.

6.5 Sociala kontakter

Något vi inte riktigt fick fram genom våra enkätsvar men som intervjupersonen betonade var den sociala isolering som kan uppstå till följd av livet med skydd. När skyddade personuppgifter beviljas betyder det många gånger att personen måste bryta kontakten med familj och vänner för att skyddet ska ge effekt (Hindberg 2009), detta illustreras även av intervjupersonen i citatet nedan:

Och jag är helt själv, jag har på grund av skyddade personuppgifter inget nätverk med människor. Jag har liksom ingen släkt runt omkring mig.

- *Kvinna, Skyddad folkbokföring*

Att behöva bryta med sina kontakter för att upprätthålla ett skydd skulle kunna jämföras med Währborgs (2002) exemplifiering av isolering. Währborg jämför social isolering med att bli inlåst i ett mörkt rum utan någonting i och förklarar att sinnena då slutar fungera till följd av avsaknad av interaktion. Social isolering beskrivs av Währborg (ibid. s. 64) som en emotionell stressor som kan påverka de mentala funktionerna och en persons utveckling, därför kan social isolering kopplas till Helpers (2012) modell och det personliga offline-fältet där en persons psykiska hälsa återfinns. Den sociala isoleringen skulle alltså kunna innebära en risk för att personen utesluts från det personliga offline-fältet.

Intervjupersonen förklarar också att det kan vara svårt att lära känna nya personer, då hon upplever det som att andra backar när hon berättar att hon lever med skydd:

De kan nästan bli lite rädda för en kan jag känna, eller inte rädd för en men... just att man är våldsutsatt. När jag har berättat om vad jag har varit med om så blir ju en del människor lite skrämnda. De backar lite faktiskt.

Hindberg (2009) skriver att det som skyddad person är vanligt att flytta ofta och att det då kan vara svårt att etablera kontakter med personer på den nya orten, bland annat för att kvinnorna upplever att det är svårt att veta hur de ska förhålla sig till sitt skydd i relation till de nya personerna de träffar, vilket även kan kopplas till citatet ovan. Det kan leda till att kvinnorna, som Hindberg (ibid.) skriver, håller sig inomhus för att upprätthålla sitt skydd, vilket i sin tur riskerar att leda till social isolering och de konsekvenser som isolering kan innebära.

7. Slutsatser och diskussion

7.1 Sammanfattning av resultat

Sammantaget visar våra resultat att det bland annat finns en rädsla att bli röjd vid kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället. Resultatet visar även att personer med skyddade personuppgifter riskerar att exkluderas både socialt och digitalt, vilket kan innebära att de exempelvis har svårt att ta del av vissa ekonomiska medel som de har rätt till. Exkluderingen kan dessutom innebära svårigheter i samband med bostad och arbete. Övervägande delen av respondenterna menade att kunskapen bland anställda inom myndigheter och andra funktioner i samhället var låg och respondenterna uppgav även att livet med skyddade personuppgifter många gånger är tids- och energikrävande. I likhet med vad Jämställdhetsmyndigheten (2022b) föreslår vill några respondenter i vår studie att det ska finnas någon som de kan vända sig till för att få stöttning och råd och därmed avlastning från det som är tidskrävande och krångligt. Av resultatet framgår även att flera respondenter menar att professionella inom myndigheter och andra funktioner i samhället gör sitt bästa men att de inte har rätt förutsättningar för att lyckas fullt ut. Det framgår också att det är svårt att bibehålla och skaffa nya kontakter till följd av de skyddade personuppgifterna.

7.2 Återkoppling till frågeställningarna

Vår första frågeställning besvaras i och med sammanfattningen av våra resultat (7.1) som visar på hur respondenterna beskriver livet med skyddade personuppgifter. För att besvara vår andra frågeställning om vilka konsekvenser kontakt med myndigheter och andra funktioner i samhället kan ha för personer med skyddade personuppgifter kan vi konstatera att det finns en övergripande rädsla bland respondenterna att bli röjda. Rädslan utlöser olika former av stressorer, som alltså också blir konsekvenser av kontakterna som nämns i resultatet. Stressorer i sin tur kan leda till stress som påverkar hälsan negativt (Währborg 2002). Rädslan att bli röjd kan också leda till att personer avstår från att kontakta myndigheter och

funktioner i samhället vilket exempelvis skulle kunna leda till att de inte tar vissa kontakter även om de skulle vilja eller behöva.

Som svar på studiens sista frågeställning, om exkludering från delar av samhället riskeras, kan vi konstatera att respondenterna i flera avseenden riskerar att blir exkluderade och att de främst riskerar att exkluderas från delar av samhället som berör ekonomi och hälsa. Att det är just sammanhang som berör ekonomi och hälsa som är framträdande skulle kunna bero på att våra enkätfrågor har riktat in sig på kontakter med myndigheter och andra funktioner i samhället, vilka tenderar att ha med dessa områden att göra. Det betyder alltså inte att personer med skyddade personuppgifter *inte* riskerar att exkluderas från andra delar av samhället, utan att vi helt enkelt inte har fått med dessa delar.

För att förstå *hur* de här personerna riskerar att exkluderas har resurserna i Helsepers (2012) teoretiska modell varit användbara. Eftersom våra resultat visar att kvinnor (och icke-män) med skyddade personuppgifter i flera avseenden kan sakna resurser från flera fält i modellen går det att konstatera att de därmed riskerar att exkluderas från de här fälten då avsaknad av resurser enligt Helsepers (ibid.) kan leda till exkludering. Hur exkludering sker kan också förstås utifrån Peterssons och Davidssons (2016b) två versioner av exkluderingsbegreppet, den svaga respektive starka versionen. Våra respondenters upplevelser och erfarenheter liknar varandra, det går alltså att se att exkludering av de som lever med skyddade personuppgifter inte är ett individualiserat fenomen utan sannolikt har strukturella orsaker.

7.3 Reflektioner kring studiens genomförande

Eftersom utgångspunkten när vi började skriva uppsatsen var att det inte fanns några studier i nutid om skyddade personuppgifter, var vår grundtanke att jämföra om de som lever med skyddade personuppgifter idag upplever samma svårigheter som när tidigare publikationer skrevs. När Jämställdhetsmyndighetens (2022b) delrapport kom så bidrog den med pusselbiten som vi såg saknades och som vi också eftersträvade att bidra med. Om delrapporten hade publicerats före vi inledde arbetet med vår uppsats finns en möjlighet att vi hade valt att utföra vår studie på ett annat sätt, exempelvis med mer specifika frågor till respondenterna,

då vi ser att mer forskning kring olika aspekter av livet med skyddade personuppgifter behövs. En möjlighet hade då varit att fokusera mer på till exempel lösningsstrategier snarare än att undersöka svårigheter.

Med andra förutsättningar hade vi också kunna välja en annan metoddesign där större fokus hade kunnat ligga på djupare förståelse för enskilda personers upplevelser. I nuläget, då enkäter i första hand har använts, ges endast en överblick av de svårigheter som våra respondenter stöter på i vardagen. Dock har det varit ett aktivt val att inte genomföra fler intervjuer till följd av etiska skäl. Även om enkätfrågorna till viss del var utformade för att ge en djupare förståelse av respondenternas liv blev inte resultatet så omfattande som det hade kunnat bli om möjligheten att ställa följdfrågor hade funnits.

Till följd av att endast 30 enkätsvar inkom så går det inte heller att dra några generella slutsatser om de som lever med skyddade personuppgifter. Hade vi haft mer tid och ett större antal respondenter hade det kanske gått att generalisera resultatet och därmed även göra bivariata analyser för att se hur olika faktorer påverkar exempelvis den sociala exkluderingen. Sammantaget är alltså respondenternas svar inte så djupgående som hade kunnat önskas och inte heller tillräckligt många för att kunna analyseras kvantitativt i någon större utsträckning. Däremot stämmer flera av respondenternas svar överens med det som framkommer i tidigare publikationer, vilket tyder på att respondenterna i vår studie inte verkar vara ensamma om sina upplevelser och att vår studie på så vis styrker den kunskap som redan finns.

7.4 Förslag på vidare forskning

Det som framkommit av våra respondenter stämmer till stor del överens med det som framkommit i tidigare publikationer, trots att den här uppsatsen skrevs 13 år efter att exempelvis Weinehall et al. (2007) publicerade sin studie. Att det inte hänt så mycket under de senaste 13 åren tyder på att det fortfarande finns mycket att förändra. Förhoppningsvis kan en förändring ske inom en snar framtid till följd av de förslag som lämnats i Jämställdhetsmyndighetens (2022b) delrapport, som visar liknande resultat som framkommit i vår studie.

I framtiden hoppas vi att fler vill utforska ämnet så att livet för kvinnor (och icke-män) som lever med skyddade personuppgifter kan förbättras. Vi vill betona att det är viktigt att personer som har verkliga upplevelser av livet med skyddade personuppgifter får sina röster hörda i studier, eftersom de har erfarenhet av hur det faktiskt är och kan bidra med viktig kunskap. Vidare forskning skulle kunna fokusera på att utforska lösningsstrategier som utformats av de som återkommande stöter på samma problem i samband med sina skyddade personuppgifter. En sådan studie skulle kunna vara till hjälp för andra som lever med skydd och som inte har hittat samma lösningar än, det skulle också kunna ge en fingervisning till hur välfärden och andra system borde utvecklas så att det ska fungera för de med skydd.

Något annat att fokusera på i framtida studier skulle kunna vara hur sambandet mellan att ha skyddade personuppgifter och möjligheten till förvärvsarbete ser ut. Det är även relevant att undersöka måendet hos de som lever med skyddade personuppgifter samt hur måendet påverkar deras liv för att ytterligare kunna förbättra levnadsvillkoren för dessa personer. Ett annat område som kan utforskas närmare är hur skyddet ser ut i andra länder, då vi i vår studie endast har undersökt livet med skyddade personuppgifter för människor i en svensk kontext. På så sätt skulle det gå att jämföra skyddssystem mellan olika länder och se vilka brister respektive styrkor som finns i de olika systemen. Det hade också varit intressant att se närmare på könsaspekten och att göra studier med utgångspunkt i någon form av feministisk teori.

Referenslista

Aftonbladet (2020). *De gömda kvinnornas nya motståndsrörelse*.

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/8mnPPW/de-gomda-kvinnornas-nya-motstandsrorelse> [2022-03-23].

Amnesty (2018). *FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna*.

<https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/vad-ar-manskliga-rattigheter/fns-deklaration-om-de-manskliga-rattigheterna/> [2022-04-09].

Barnombudsmannen (2012). *Oskyddad: barn och ungdomar om att leva med skyddade personuppgifter*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Brottsförebyggande rådet (2020). *Våld i nära relationer*.

<https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html> [Hämtad 2022-02-25].

Bruno, Linnéa. (2018). Efter separationen - tar våldet aldrig slut?. I Sinisalo, Eveliina och Linn Moser Hällén (red.) *Våld i nära relationer: socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber, ss. 351-361.

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl., Malmö: Liber.

Dagens medicin. (2021). *Öka kunskapen i vården kring skyddad identitet*.

<https://www.dagensmedicin.se/opinion/debatt/oka-kunskapen-i-varden-kring-skyddad-identitet/> [Hämtad 2022-02-25].

Driskell, Kristen M. (2009). Identity Confidentiality for Women Fleeing Domestic Violence. *Hastings Women's Law Journal*, 20(1), ss. 129-156.

<https://repository.uchastings.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1182&context=hwlj> [2022-04-10].

Helsper, Ellen Johanna. (2012). A corresponding fields model for the links between social and digital exclusion. *Communication Theory*, 22(4), ss. 403–426.

<https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2012.01416.x>

Hindberg, Barbro. (2009). *Barn och ungdomar som lever med skyddade personuppgifter*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Jämställdhetsmyndigheten. (2022a). *Mäns våld mot kvinnor*.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/> [Hämtad 2022-02-25].

Jämställdhetsmyndigheten. (2022b). *Skyddade personuppgifter - oskyddade personer. Delredovisning av uppdraget att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter med fokus på kvinnor och barn*. Göteborg:

Jämställdhetsmyndigheten.

https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/bdog4rrb/2022_10-delrapport-skyddade-personuppgif.pdf [2022-04-09].

Jämställdhetsmyndigheten. (2022c). *86 gömda kvinnor och deras 128 barn*. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/lbxlsw4l/ja-ms-0028-intervjustudie-k8.pdf> [2022-04-09].

Martin, Chris, Steven Hope & Sanah Zubairi (2016). *The role of digital exclusion in social exclusion*. Skottland: Ipsos MORI.

https://d1ssu070pg2v9i.cloudfront.net/pex/carnegie_uk_trust/2016/09/LOW-2697-CUKT-Digital-Participation-Report-REVISE.pdf [2022-04-10].

Petersson, Frida och Tobias Davidsson (red.) (2016a). *Social exkludering: Perspektiv, process och problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur.

Petersson, Frida. och Tobias Davidsson (2016b). En introduktion. I Petersson, Frida och Tobias Davidsson (red.) *Social exkludering: Perspektiv, process och problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur, ss. 15-29.

Petersson, Frida. och Tobias Davidsson (2016c). Definitioner och diskussioner om social exkluderomg som begrepp och perspektiv. I Petersson, Frida. och Tobias Davidsson (red.) *Social exkludering: Perspektiv, process och problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur, ss. 33-53.

Polisen (2019). *Skyddade personuppgifter*:

<https://polisen.se/utsatt-for-brott/hjalp-och-stod-fran-samhallet/skyddade-personuppgifter/> [2022-03-02].

Regeringen (2015). *Ökad trygghet för hotade och förföljda personer* (SOU 2015:69). Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringskansliet (2021). *Åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/49d6ba/contentassets/ddda15ab99c042a0b66cd4e644ce85ae/atgardspaket-for-att-intensifiera-arbetet-mot-mans-vald-mot-kvinnor-210616-ch-1055.pdf> [2022-02-25].

Sahlin, Ingrid. (2016). Exkludering av bostadslösa genom gränskontroll och disciplin. I Petersson, Frida. och Tobias Davidsson (red.) *Social exkludering: Perspektiv, process och problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur, ss. 89- 110.

SFS 1991:481. Folkbokföringslag. Stockholm: Finansdepartementet.

SFS 2009:400. Offentlighets- och sekretesslag. Stockholm: Justitiedepartementet.

Skatteverket (2019). *Vägledning för hantering av skyddade personuppgifter i svensk förvaltning*.

<https://www.skatteverket.se/offentligaaktorer/informationsutbyte/folkbokforingsekretessmarkeradepersonuppgifter.4.18e1b10334ebe8bc80002541.html> [Hämtad 2022-02-25].

Skatteverket (2022a). *Folkbokföring: Personer med sekretessmarkering - Rapport för januari 2022*. Solna: Skatteverket.

Skatteverket (2022b). *Skyddad folkbokföring medges normalt för obestämd tid*.

<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/330545.html> [Hämtad 2022-03-11].

Skatteverket (2022c). *Skicka post till någon med skyddade personuppgifter*.

<https://skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter/skickaposttillnagonmedskyddadepersonuppgifter.4.1a098b721295c544e1f800028789.html> [2022-04-04].

Weinehall, Katarina., Marie-Louise Jonsson, Mona Eliasson och Mona Olausson. (2007). *G(l)ömda: En studie om kvinnor och barn med skyddade personuppgifter*. Umeå: Juridiska Institutionen, Umeå Universitet.

Weinehall, Katarina. och Marie-Louise Jonsson. (2009). Women under protection- in hiding from violent men. *International Journal of Social Welfare*, 18(4), ss. 419-430.

<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/j.1468-2397.2009.00623.x> [2022-04-10].

Währborg, Peter. (2002). *Stress och den nya ohälsan*. Stockholm: Natur & Kultur.

Unizon (u.å.). *Om mäns våld mot kvinnor*.

<https://www.unizonjourer.se/for-dig-som-ar-kvinna/vad-ar-vald/olika-former-av-vald/om-mans-vald-mot-kvinnor/> [2022-02-25].

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

https://www.lincs.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf [2022-03-15].

Bilagor

1. Informationsbrev för enkät

Vill du delta i en studie om hur det är att leva med skyddade personuppgifter?

Vi är två studenter från socionomprogrammet på Göteborgs Universitet som skriver kandidatuppsats för att belysa **svårigheter i vardagen som kan uppstå i samband med skyddade personuppgifter**. Vi kommer att undersöka det här genom en enkät med både öppna och slutna frågor. Vår målgrupp för studien är personer som har erfarenhet av att leva med skyddade personuppgifter.

Ditt deltagande är **frivilligt**.

Du som medverkar i studien kan när som helst **ställa frågor** till oss genom att mejla oss eller skicka direktmeddelande på Instagram. Du kan när som helst **avbryta deltagandet** utan motivering genom att stänga ner enkäten, dina svar kommer då inte att sparas? Du är **anonym** när du besvarar enkäten, och enkätsvaren kommer att hanteras konfidentiellt. Det innebär att det bara är undertecknade som kommer ta del av enkäterna i sin helhet. Enkätsvaren kommer bara att användas för den här studien och kommer att raderas när uppsatsen är godkänd.

När du har läst igenom detta informationsbrev och godkänt villkoren kommer du att komma vidare till enkäten som **besvaras online**. Sista dagen att besvara enkäten är **11 mars**. Att besvara enkäten tar ca. 10 min.

Om du har några frågor som rör ditt deltagande eller studien är du välkommen att skicka ett meddelande, mejla eller ringa oss.

- **Instagram:** @enkatstudie_gu2022
- **Mejl:** enkatstudie.gu.2022@gmail.com
- **Telefonnummer:** (fås via mejl)

Tack för ditt deltagande!

/Sadhvi Schöier och Paulina Ringqvist

Om du har andra frågor som rör vår utbildning och uppsats kan du kontakta vår handledare:

Therése Wissö, therese.wisso@socwork.gu.se

2. Enkät

Enkät om skyddade personuppgifter

Du måste samtycka till vad som står nedan för att kunna delta i studien

Vi är två studenter från socionomprogrammet på Göteborgs Universitet som skriver kandidatuppsats för att belysa **svårigheter i vardagen som kan uppstå i samband med skyddade personuppgifter**. Vi kommer att undersöka det här genom en enkät med både öppna och slutna frågor. Vår målgrupp för studien är personer som har erfarenhet av att leva med skyddade personuppgifter.

Ditt deltagande är **frivilligt**.

Du som medverkar i studien kan när som helst **ställa frågor** till oss genom att mejla oss eller skicka direktmeddelande på Instagram. Du kan när som helst **avbryta deltagandet** utan motivering genom att stänga ner enkäten, dina svar kommer då inte att sparas.

Du är **anonym** när du besvarar enkäten, och enkätsvaren kommer att hanteras konfidentiellt. Det innebär att det bara är undertecknade som kommer ta del av enkäterna i sin helhet. Enkätsvaren kommer bara att användas för den här studien och kommer att raderas när uppsatsen är godkänd.

När du har läst igenom detta informationsbrev och godkänt villkoren kommer du att komma vidare till enkäten. Sista dagen att besvara enkäten är **11 mars**. Att besvara enkäten tar ca. 10 min.

Om du har några frågor som rör ditt deltagande eller studien är du välkommen att skicka ett meddelande, mejla eller ringa oss:

Instagram: @enkatstudie_gu_2022

Mejl: enkatstudie.gu.2022@gmail.com

Telefonnummer: (fås via mejl)

Tack för ditt deltagande!

/Sadhvi Schöier och Paulina Ringqvist

Om du har andra frågor som rör vår utbildning och uppsats kan du kontakta vår handledare: Therése Wissö, therese.wisso@socwork.gu.se

Jag har läst informationsbrevet och samtycker till villkoren för att delta i studien

Ja (1)

Nej (2)

Q1. Lever du med någon form av skyddade personuppgifter?

Ja (1)

Nej, men har gjort det (2) Nej (3)

Q2. Vilken/vilka former av skyddade personuppgifter har/hade du?

Skyddad folkbokföring (tidigare kallat kvarskrivning) (1)

Sekretessmarkering (2)

Fingerade personuppgifter (som innebär att du fått nytt namn och/eller personnummer) (3)

Q3. Vem skyddas du från?

Manlig (tidigare) partner (1)

Kvinnlig (tidigare) partner (2)

- Annan man i familjen (3)
 - Annan kvinna i familjen (4)
 - Annan man (5)
 - Annan kvinna (6)
 - Annan (7)
-

Q4. Din könsidentitet

- Kvinna (1) Man (2) Icke-binär (3)
 - Annat (4) Vill ej svara (5)
-

Q5. Ålder (svara endast med siffror)

Q6 . Har du barn under 18 år?

- Ja, barn som bor med mig (1)
 - Ja, barn som inte bor med mig (2)
 - Nej (3)
-

Q7. Har barnen umgänge med den/dem som ni skyddas ifrån?

- Ja (1)
 - Ja, något/några av barnen (2)
 - Nej (3)
-

Q8. Är du som förälder positiv till umgänget?

- Ja (1) Nej (2)
 - Till viss del (3)
-

Q9. Är ditt/dina barn positiva till umgänget?

- Ja (1)
 - Ja, något/några av dem (2)
 - Nej (3)
 - Barnet är för litet för att kunna uttrycka sin åsikt (4)
-

Q10. Riskerar du att träffa den/dem du skyddas ifrån i samband med barnet/barnens umgänge?

- Ja (1) Nej (2) Annat (3)
-

Q11. Hur upplever du att din praktiska vardag med skyddade personuppgifter fungerar idag?

- Mycket bra (1)
- Bra (2)
- Helt ok (3)
- Vare sig bra eller dåligt (4)
- Inte särskilt bra (5)
- Dåligt (6)
- Mycket dåligt (7)
-

Q12. Markera de myndigheter som det har uppstått svårigheter med till följd av dina skyddade personuppgifter. Beskriv gärna svårigheterna i textfältet under varje alternativ. Välj själv om du vill svara kort eller utveckla svaret. Ett kort svar kan exempelvis vara "rädsla för att bli röjd" eller "blivit illa bemött".

Skatteverket (1)

Försäkringskassan (2)

Arbetsförmedlingen (3)

Socialstyrelsen/Socialtjänsten (4)

Brottsoffermyndigheten (5)

Kronofogdemyndigheten (6)

Länsstyrelsen (7)

Migrationsverket (8)

Polismyndigheten (9)

Transportstyrelsen (10)

Valmyndigheten (11)

Åklagarmyndigheten (12)

Annan **myndighet** (beskriv vad) (13)

Q13. Markera de samhällsinstanser/plattformar där det har uppstått svårigheter till följd av dina skyddade personuppgifter. Beskriv gärna svårigheterna i textfältet under varje alternativ. Välj själv om du vill svara kort eller utveckla svaret. Ett kort svar kan exempelvis vara "rädsla för att bli röjd" eller "blivit illa bemött".

Vården (1) _____

Hyresvärd (2) _____

Potentiell hyresvärd (vid bostadsansökan) (3)

Potentiell mäklare (vid bostadsköp/bostadsförsäljning) (4)

Banken (5) _____

Arbetsgivare (6) _____

Potentiell arbetsgivare (vid arbetssökan) (7)

Posthantering (8) _____

Skolan (om du har barn) (9)

Operatörer för mobilabonnemang (10)

Handla på nätet (11)

Registrering på sociala medier och andra webbplatser (12)

Journalföring hos veterinär (13)

Annat (beskriv vad) (14)

Q14. Har du någon gång avstått från att kontakta någon av ovan nämnda instanser till följd av rädslan för att bli röjd?

Ja (beskriv gärna situationen och vilken instans) (1)

Nej (2)

Osäker (3)

Q15. Har dina personuppgifter någon gång blivit rökda på grund av kontakt med ovan nämnda instanser?

Ja (beskriv gärna situationen och vilken instans) (1)

Nej, men de har varit på väg att bli rökda (beskriv gärna situationen och vilken instans) (2)

Nej (3)

Osäker (5)

Q16. Beskriv ett tillfälle då du blev positivt bemött av någon person på ovanstående instanser.

Q17. Anser du att anställda i ovan nämnda instanser har kunskap om hur de ska hantera dina skyddade personuppgifter?

Ja, fullt ut (1)

Ja, i mycket stor utsträckning (2)

Ja, i viss utsträckning (3)

Nej, i liten utsträckning (4)

Nej, i mycket liten utsträckning (5)

Nej, inte alls (6)

Q18. Är det något annat du vill berätta om vardagen med skyddade personuppgifter?

Jag samtycker till att mina enkätsvar används i den här studien

Ja (1)

Nej (enkäten avslutas och dina svar kommer inte att sparas) (2)

3. Informationsbrev för intervju

Vill du delta i en studie om hur det är att leva med skyddade personuppgifter? *(Intervju)*

Vi är två studenter från socionomprogrammet på Göteborgs Universitet som skriver kandidatuppsats för att belysa **svårigheter i vardagen som kan uppstå i samband med skyddade personuppgifter**. Vi kommer att undersöka det här genom en enkät med både öppna och slutna frågor samt en intervju med en person som hörde av sig till oss och visade intresse för studien. Vår målgrupp för studien är personer som har erfarenhet av att leva med skyddade personuppgifter.

Ditt deltagande är **frivilligt**.

Du som medverkar i studien kan när som helst **ställa frågor** till oss. Du kan när som helst **avbryta deltagandet** utan motivering, och du väljer då om du vill låta oss använda det material du redan gett oss i intervjun. Intervjusvaren och intervjupersonens identitet kommer att hanteras konfidentiellt. Det innebär att det bara är undertecknade som kommer ta del av intervjuerna i sin helhet, och eventuella platser eller namn kommer att ändras i den skriftliga uppsatsen för att skydda intervjupersonens identitet.

Intervjun kommer att **spelas in med ljudupptagning** för att intervjun så ordagrant som möjligt ska kunna återges i skrift. Intervjun kommer bara att användas för den här studien och inspelat material kommer att raderas när uppsatsen är godkänd.

Vi kommer också att gå igenom informationsbrevet före intervjun muntligt för att säkerställa att intervjupersonen har tagit del av innehållet.

Om du som intervjuperson har några frågor som rör ditt deltagande eller studien är du välkommen att höra av dig till Paulina på 076 349 56 26.

Tack för ditt deltagande!

/Sadhvi Schöier och Paulina Ringqvist

Om du har andra frågor som rör vår utbildning och uppsats kan du kontakta
vår handledare:

Therése Wissö, therese.wisso@socwork.gu.se

4. Intervjuguide

Intervjuguide

- Läs upp informationsbrevet.
- Av etiska skäl bör vi inte intervjua personer som befinner sig i akut kris eller vars livsvillkor är komplexa. Därför undrar jag: hur länge har du levt med skyddade personuppgifter?
- Vad tänkte du när du såg informationen om vår enkätstudie och vår enkät?
- Vad tänker du är viktigt för myndigheter och andra samhällsinstanser att känna till om hur det är att leva med skyddad identitet?
- Har du någon gång avstått från att kontakta någon myndighet eller annan samhällsinstans till följd av rädslan för att bli röjd?
- Har dina personuppgifter någon gång blivit röjda?
- Beskriv ett tillfälle då du blev positivt bemött av någon person i relation till dina skyddade personuppgifter.
- Anser du att professionella har kunskap om hur de ska hantera dina skyddade personuppgifter?
- Vet du var du kan vända dig om du känner att du behöver prata om detta med någon?
- Är det något annat du vill tillägga?